
Vyhodnocování strategie udržitelného rozvoje na místní úrovni – návrh indikátorů

Príspevek k Situační zprávě udržitelného rozvoje České republiky

Novák, J., Třebický, V. Bartoš, L., Hrabalíková, M.
TIMUR • Ústav pro ekopolitiku •

Návrh textu, který neprošel jazykovou korekturou ani editací. Poděkování patří spolupracujícím městům TIMUR, které poskytla data.

Obsah

1. Úvod - udržitelný rozvoj na místní úrovni	2
Situace v České republice	2
2. Výběr vhodných indikátorů udržitelného rozvoje pro města	4
Jak zvolit vhodný indikátor udržitelného rozvoje pro město?	4
Jsou indikátory udržitelného rozvoje využitelné pro management měst?	4
Hodnocení výsledků indikátorů	8
3. Srovnání indikátorů udržitelného rozvoje na národní a místní úrovni	10
Úvod	10
Populace, člověk, zdraví	10
Ekonomika a inovace	11
Rozvoj území	12
Krajina, ekosystémy a biodiverzita	13
Stabilní a bezpečná společnost	13
4. Indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni - popis a využití	15
Prioritní osa: Populace, člověk, zdraví	15
Prioritní osa: Ekonomika a inovace	21
Prioritní osa: Rozvoj území	28
Prioritní osa: Krajina, ekosystémy, biodiverzita	35
Prioritní osa: Stabilní a bezpečná společnost	40
5. Závěr	46

1. ÚVOD - UDRŽITELNÝ ROZVOJ NA MÍSTNÍ ÚROVNI

Udržitelný rozvoj je na obecné a mezinárodní úrovni uznáván jako základní východisko směřování moderní společnosti v 21. století. K tomuto cíli se upínají klíčové strategické dokumenty, jako Agenda 21 či Strategie udržitelného rozvoje Evropské unie. Problémem zůstává „překlad do praxe“ – přiblížení udržitelného rozvoje občanům, ale i zástupcům veřejné správy na místní úrovni.

Situace v České republice

V uplynulých letech Česká republika učinila několik významných kroků, které přispěly k prosazování udržitelného rozvoje na národní i místní úrovni. V roce 2003 vznikla Rada vlády pro udržitelný rozvoj, jako stálý poradní, iniciační a koordinační orgán vlády České republiky pro oblast udržitelného rozvoje a strategického řízení. Jejím hlavním cílem je zpracování Strategie udržitelného rozvoje ČR a její aktualizace, zpracování situačních zpráv s vyhodnoceným souborem indikátorů udržitelného rozvoje a metodická koordinace koncepčních dokumentů.

V současné době (listopad 2009) je v procesu schválení aktualizovaná verze Strategie udržitelného rozvoje ČR, jejíž schválení vládou ČR je očekáváno do konce tohoto roku. V návaznosti na činnost Rady vlády vznikla v roce 2004 Pracovní skupina pro místní Agendy 21 (PS MA 21), která v roce 2005 vytvořila oficiální sadu Kritérií MA 21. Tato sada obcím a městům a dalším subjektům pomáhá hodnotit kvalitu procesů MA21. Jde o několik desítek standardizovaných ukazatelů, jejichž úspěšným naplněním municipalita demonstruje kvalitu procesů v ní probíhajících. Výsledkem je, že postupně přibývá obcí, měst a regionů (krajů a mikroregionů), která usilují o promítnutí principů udržitelného rozvoje a MA21 do svých politik. Zatímco v druhé polovině 90. let to byly ojedinělé pilotní projekty, dnes se jedná o desítky míst v celé ČR.

Na druhou stranu zůstává velké množství obcí a měst, které dosud principy MA 21 a udržitelného rozvoje nepřijaly „za své“, a jejichž volené reprezentace ve svém rozhodování často prosazují řešení, které jsou v rozporu s udržitelným rozvojem. Výsledkem jsou negativní jevy jako nekontrolovaná suburbanizace, zvýšená hluchost a dopravní zátěž, zhoršení kvality ovzduší, prohlubující se sociální exkluze a mnohé další, neudržitelné jevy.

Druhou, specifitější otázkou, je vytvoření kvantitativních, objektivně měřitelných ukazatelů pro sledování udržitelného rozvoje obcí a měst. Tyto ukazatele by měly vhodným způsobem doplnit existující sadu Kritérií MA 21¹, které se zaměřují především na kvalitu procesů MA 21.

¹ <http://ma21.cenia.cz/>

Na potřebnosti těchto ukazatelů se shodla i PS MA 2I a Mikrotým PS MA 2I ke kategorii „A“ v rámci Kritérií MA 2I. Uplatnění by našly v hodnocení všech fází MA 2I (od zájemců pro nejvyšší stupeň „A“).

Tato publikace přináší návrh sady indikátorů udržitelného rozvoje pro města. Východiskem pro jeho zpracování byly indikátory aktualizované Strategie udržitelného rozvoje České republiky. Jde o sadu indikátorů používaných pro hodnocení implementace udržitelného rozvoje na národní úrovni prostřednictvím Situačních zpráv. Ne všechny indikátory z národní úrovně jsou využitelné na úrovni místní. Porovnáním využitelnosti sady indikátorů ze Situační zprávy Strategie udržitelného rozvoje na místní (obecní, městské) úrovni se zabývá kapitola 3.

Popis navržených indikátorů pro místní úroveň je obsažen v kapitole 4. Struktura této kapitoly je obdobná jako v případě Situační zprávy. U každého indikátoru je obsažen stručný popis, způsob zpracování dat, zdroje dat a nástin využití na městské (obecní) úrovni. Dále jsou u většiny indikátorů prezentovány výsledky za vybraná města České republiky. Jde o pilotní sledování v rámci výzkumného úkolu a souvisejících aktivit Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj. Do budoucna bude vhodné, pokud tato či obdobná sada indikátorů určená pro místní úroveň bude sledována příslušnými institucemi v rámci standardního pořizování dat (např. Český statistický úřad). Vhodným měřítkem pro sběr dat pro navržené indikátory jsou například všechny obce s rozšířenou působností v České republice.

Cílem navržené sady indikátorů je srozumitelně a jednoduše prezentovat údaje o udržitelném rozvoji měst. Hlavním kritériem pro navrženou sadu indikátorů bylo, zda dostatečně odpovídají indikátorům na národní úrovni. Druhým nejdůležitějším kritériem bylo, zda data potřebná pro jejich naplnění byla v současné době zjištěitelná a aby tak každý dílčí indikátor byl měřitelný a srovnatelný. Srovnatelnost lze chápat ze dvou pohledů. V prvním případě se jedná o porovnatelnost jednotlivých obcí mezi sebou. Ta je vítána především mezi politiky a občany jednotlivých měst (zejména pokud jsme na tom lépe než sousedi). Druhý pohled se zaměřuje na srovnatelnost v čase. Sada indikátorů nám říká, jakým směrem se město vyvíjí. Zda směrem k udržitelnosti či od ní, zda se situace v dané oblasti zlepšuje či zhoršuje nebo zda daná obec je z hlediska investice perspektivní. Jedná se o sadu titulkových indikátorů, kterou je možné rozpracovat do podoby komplexnější sady dílčích indikátorů.

2. VÝBĚR VHODNÝCH INDIKÁTORŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE PRO MĚSTA

Jak zvolit vhodný indikátor udržitelného rozvoje pro město?

Hlavním kritériem pro výběr vhodného indikátoru je užitečnost pro jejich uživatele. V případě indikátorů udržitelného rozvoje pro města jsou primární cílovou skupinou zástupci veřejné správy těchto obcí. Nelze opomíjet další skupiny „stakeholders“ a „major groups“, v první řadě veřejnost, dále například místní podnikatele, spolky či občanská sdružení.

Užitečnost znamená, že indikátor by měl obsahovat „přidanou hodnotu“, informaci, která je významná pro rozhodující činitele měst, a kterou zároveň nemohou zjistit jinde či jiným způsobem. Dále platí, že tyto indikátory musí být srozumitelné. Indikátory, které se užívají na národní úrovni, musí mít vztah k politice vlád a jiných celostátních institucí. Musí mít také přímý vztah k jednotlivým opatřením a politice v dané oblasti. Tyto indikátory jsou logicky často nepoužitelné pro potřeby měst. Indikátory udržitelného rozvoje pro města naopak musí postihovat trendy, které se dějí na místní a regionální úrovni. Měly by být nejenom technicky významné, ale měly by rovněž mít intuitivně jednoduchou interpretaci ve smyslu postižení hlavních rozvojových trendů ve městě. Přitom by měly respektovat strukturu „Situační zprávy“, definovanou na národní úrovni. Daří se zvyšovat podíl vytríděných odpadů, snižuje se počet nezaměstnaných? O kolik procent ročně? Právě na tyto otázky dávají indikátory jasné a srozumitelné odpovědi.

Při definování tzv. indikátorového rámce pro města je vhodné vyjít z následujících požadavků:

- ➔ Indikátory musí referovat o změně dosažené za určité časové období. Musí být spojeny s určitou oblastí rozvoje obce a jejich sada musí reprezentovat všechny oblasti rozvoje.
- ➔ Počet indikátorů by měl být omezen a jejich uživatelům (tj. politikům, úředníkům, občanům) by měl být jasný jejich smysl, význam a způsob konstrukce.
- ➔ Indikátory jsou účinnější, pokud jsou spojeny s cílovou nebo referenční hodnotou.
- ➔ Indikátory lze používat pro srovnávání a poměrování úspěšnosti různých plánů, koncepcí, opatření a projektů. Indikátory tak zajišťují cennou zpětnou vazbu.
- ➔ Indikátory lze používat pro porovnání jednotlivých měst mezi sebou.

Jsou indikátory udržitelného rozvoje využitelné pro management měst?

Zatímco manažeři větších i menších firem dnes pracují s termíny (i obsahem těchto termínů) indikátor, benchmarking, hodnocení projektového cyklu, monitoring atp. zcela běžně, do prostředí veřejné správy pronikají jen pomalu. I zde se však situace pomalu ale jistě mění

k lepšímu. Důvod je jasný – využívání těchto moderních metod zvyšuje efektivitu a produktivitu veřejné správy, zlepšuje kvalitu ve veřejné správě, či kvalitu veřejné služby. To se může pozitivně neprojevit u zákazníků veřejné správy, jimž jsou občané.

Například město Vsetín, které patří k průkopníkům v této oblasti v České republice, definuje pojem kvality ve veřejné správě takto²:

Kvalita ve veřejné správě je míra naplňování oprávněných požadavků:

- Zákazníků na poskytovanou veřejnou službu,
- Občanů na kvalitu života v dané obci, regionu či kraji.

Příčemž:

- Zákazníci (např. žadatelé na úřadě, účastníci správních řízení, apod.) očekávají, že jejich žádost nebo potřeba služby bude vyřízena rychle, bez právních a jiných nedostatků, v požadovaném termínu.
- Občané očekávají, že dojde ke zvyšování kvality života v jejich obci.
- Veřejné služby jsou poskytovány ve veřejném zájmu.

Jakým způsobem tedy využít specifického nástroje, jímž jsou indikátory udržitelného rozvoje, pro management malých obcí a zlepšování kvality veřejné správy? Abychom mohli poskytnout jasnou odpověď na tuto otázku a podat stručný návod na využití indikátorů v prostředí měst, musíme nejdříve rozlišit několik odlišných typů použití indikátorů. Jednotlivým typům se pak budeme věnovat podobněji:

- A. Indikátory hodnotící stav a (udržitelný) rozvoj obce
- B. Indikátory hodnotící fungování veřejné správy
- C. Indikátory pro přípravu a hodnocení projektů

Tyto tři skupiny jsou samozřejmě v prostředí měst vzájemně úzce propojené a částečně se překrývají, přesto je nutné poukázat na jejich zásadní odlišnost. Management měst má v tomto smyslu specifické postavení oproti managementu firem, pro který je významný především druhý typ indikátorů, který hodnotí fungování firmy a skutečnosti bezprostředně s ní související (např. emise znečišťujících látek). Málokterá soukromá společnost se seriózně zabývá komplexním hodnocením vývoje oblasti ve které působí, hodnocením kvality života obyvatel v této oblasti (oblastech) atp. Od obce se to, právem, v moderním pojetí fungování veřejné správy, očekává.

² Kolektiv autorů (2005): Přístup radnice k životnímu prostředí. Soubor příkladů ze Vsetína. Město Vsetín.

Indikátory hodnotící stav a (udržitelný) rozvoj obce

Sada navržených indikátorů udržitelného rozvoje měst spadá do této kategorie. Hodnotí aspekty rozvoje měst, které korespondují se strukturou oblastí v aktualizované *Strategii udržitelného rozvoje České republiky*:

- Populace, člověk, zdraví
- Ekonomika a inovace
- Rozvoj území
- Krajina, ekosystémy, biodiverzita
- Stabilní a bezpečná společnost

Tyto oblasti souvisí s druhým aspektem kvality veřejné služby citovaným výše, tedy s oprávněným očekáváním občanů, že dojde ke zvyšování kvality života v jejich obci.

Důležitým rysem těchto indikátorů je, že řadu z nich nemůže město v rámci své působnosti a v rámci svých kompetencí ovlivnit, či na ně může působit jen částečně. Příkladem je znečištění ovzduší z lokálních topenišť (právní úprava je nedokonalá a vymahatelnost prakticky nulová), dostupnost základní zdravotní péče či míra registrované nezaměstnanosti. V těchto příkladech může města vytvořit podmínky pro zlepšení hodnoty indikátoru (například zvýhodněným nájmem či vytvořením pracovního místa s využitím prostředků Evropského sociálního fondu), ale 100% vliv na vývoj indikátoru v žádném případě nemá.

Častá je potom ze strany zástupců obcí otázka, zda má vůbec cenu tento typ indikátorů sledovat? Zkušenosti s uplatňováním Společných evropských indikátorů (které spadají do této kategorie), že ano. Hlavním důvodem je moderní pohled na kvalitu ve veřejné správě, který nelze omezit na vlastní fungování úřadu. Dalším důvodem je možnost srovnání měst navzájem, o kterém budeme hovořit dále. Konečně nelze opominout ani důvody čistě pragmatické a daňové – město, které bude schopna trvale zvyšovat kvalitu života svých obyvatel jistě nebude trpět jejich úbytkem – právě naopak. Díky přílivu nových obyvatel i firem dosáhne zlepšení daňové výtěžnosti a může dále investovat do rozvoje obce. Jde tedy o pozitivní zpětnou vazbu.

Indikátory hodnotící fungování veřejné správy

Druhá skupina indikátorů se přímo dotýká fungování úřadu, respektive jevů a skutečností, které úřad v rámci své kompetence přímo ovlivňuje. Jde tedy o důležité programové (procesní) indikátory, které mají přímou vazbu na management státní správy. Souvisí s prvním aspektem kvality ve veřejné správě, tedy s očekáváním zákazníků (občanů), že obdrží kvalitní službu v požadovaném termínu.

Tyto indikátory umožní stanovovat standardy fungování veřejné správy a jsou nezbytné pro strategické řízení veřejné správy, např. formou balanced scorecard (BSC). BSC se někdy do češtiny překládá jako „metoda vyvážených ukazatelů“ a stanovení vhodných ukazatelů čili indikátorů je přímo jejím jádrem. Ukazatele v této metodě slouží k přímému měření naplňování vize a strategických priorit. Metoda BSC je velmi funkční a přináší rychlé výsledky díky tomu, že pomocí přehledného a jednoduchého schématu, které lze umístit na jeden arch papíru formátu A4, umožňuje sledovat a zajistit naplňování (či nenaplňování) stanovené vize. Lze říci, že BSC začíná tam, kde většina strategií končí – u realizace.

Příkladem indikátorů z této skupiny je index spokojenosti zaměstnanců úřadu, počet připravovaných a realizovaných projektů, cena vybraného majetku města či podíl provozních výdajů vůči zdrojům. Tento typ indikátorů v návrhu není obsažen.

Indikátory pro příprava a hodnocení projektů

Jde o specifickou podmnožinu indikátorů skupiny B. Setkal se s nimi každý, kdo stál před úkolem zpracovat projekt a navrhnout vhodné indikátory pro jeho plnění. Tyto indikátory mají jasně určené použití, a z něho vyplývají i požadavky na jejich zpracování. Hodnotitelé návrhu projektu se často budou orientovat v dlouhé projektové dokumentaci právě podle navržených indikátorů, proto je jejich správnému zvolení nutno přikládat velkou pozornost.

Platí, že by měli být co nejjednodušší (složitě agregované indikátory v tomto případě nejsou vůbec vhodné ani praktické), snadno měřitelné a jedinečné ve vztahu k navržené aktivitě či cíli projektu. Žadatel by při jejich návrhu měl myslet na to, že to bude on, kde je bude sledovat. Navržené indikátory proto musí odpovídat jeho možnostem (technickým, finančním, časovým) během realizace projektu. Důležité je i krátké časové měřítko většiny projektů (1 – 3, max. 5 let). Indikátor proto musí být dostatečně citlivý, aby krátký časový úsek postihl. Dále by mělo platit pravidlo jedna aktivita (cíl, priorita) jeden indikátor. Méně zde rozhodně znamená více.

V případě této skupiny indikátorů se nevyhneme povinnosti stanovit cílovou hodnotu. V případě skupiny A do jisté míry i skupiny B to často není možné či nutné. Podstatou indikátorů pro přípravu a hodnocení projektů však je, že posuzovatele projektu (ale i nás) v průběhu projektu a zejména při jeho ukončení a vyhodnocování informují o tom, zda bylo dosaženo stanoveného cíle. Proto je nezbytné stanovit konkrétní, realistickou cílovou hodnotu. Hodnocením výsledků indikátorů se podrobněji zabýváme v následující kapitole.

Hodnocení výsledků indikátorů

Pro hodnocení výsledků indikátorů jsou klíčové dvě alternativní možnosti:

- A. Byl stanoven cíl indikátoru.
- B. Nelze stanovit cíl, je nutné využít benchmarking.

A. Jsme schopni stanovit cíl indikátoru

První alternativa je z hlediska měst, ale i z hlediska dalších potenciálních uživatelů indikátorů výhodnější. Měření indikátoru v daném roce uživatele (např. politiky) jednoduše informuje o dosažení – přiblížení nebo vzdálení – daného cíle.

Problém je, že aktualizovaná Strategie udržitelného rozvoje ČR cílové hodnoty pro indikátory na národní, a tím méně na místní úrovni (až na malé výjimky) nestanovuje. Výsledek – dosažená hodnota – indikátoru je tedy vztažen k cílové hodnotě, které má být dosaženo k určitému časovému období. Těmito referenčními hodnotami mohou být „měkké“ i „tvrdé“ cíle, limity a standardy (závazky vyplývající z mezinárodních úmluv, limity ve směrniciích EU, nejvyšší přípustné dávky uzákoněné v národní legislativě atd.). Tyto cíle se vesměs opírají o dosažený stupeň vědeckého poznání o daném jevu a jeho „překlad“ do praxe. V prostředí malých obcí (ale často i na národní úrovni) bude daleko častější situace, kdy cíl je stanoven ve společenském procesu a je výsledkem určitého konsensu. Takovým procesem může být jednání zastupitelstva, které vyústí v programovém prohlášení, či schůzky aktivní skupiny občanů, které vyberou specifický indikátor a jeho cíl „zdola“. Pak je na jejich interakci s místním úřadem, zda se jim tento cíl podaří prosadit do reality.

V případě indikátorů, kde jsme schopni stanovit cíl, mluvíme také o výkonnostních nebo normativních indikátorech, které je nutné sledovat ex-ante (předem).

B. Nelze stanovit cíl, je nutné využít benchmarking

Bohužel, v rámci natolik komplexního fenoménu, jako je (udržitelný) rozvoj města, čelíme často tomu, že cílovou hodnotu nejsme schopni určit. Důvodem je, že máme příliš málo dat, znalostí či technických prostředků k tomu, abychom tak učinili. Neméně významné je, že žijeme v demokratické a samosprávné společnosti, kde není možné cíle dirigovat, jako tomu bylo v komunistickém totalitním režimu. Příkladem státně nadirigovaného indikátoru je politika jednoho dítěte v Číně. Regulace porodnosti státním příkazem je jistě pro mnoho sociálních inženýrů lákavá (a v Číně a jiných zemích i v praxi uskutečněná), ale v demokratické společnosti nepřijatelná.

Cíle typu nulová nezaměstnanost či nulové zadlužení proto v praxi měst (ani jinde) příliš nefungují. Jakým způsobem však využít indikátorů v situaci, kdy nemáme stanoven cíl? Cíl

v tomto případě nahrazujeme zkušeností a výsledky z dalších obcí a porovnáním s nimi. Tuto metodu nazýváme benchmarking. Slovo pochází z angličtiny a znamená nivelační značku. Metoda se začala nejdříve používat v soukromém sektoru pro hodnocení výkonnosti firem. Organizace pomocí benchmarkingu hodnotí různé aspekty svých vnitřních procesů ve vztahu k nejlepším praktikám (best practices) v rámci daného odvětví. Postupem času se ukázalo, že metodu lze používat i ve veřejném sektoru pro zlepšování jeho efektivity a kvality veřejných služeb. Obce porovnáváním vlastní výkonnosti s ostatními se nacházejí podněty ke zlepšování vlastní činnosti. Benchmarking je možné používat i ve vztahu k vyšší úrovni veřejné správy (kraj, ČR, EU).

Výsledek v daném roce	Absolutní počet/procento
Zhodnocení trendu	☺ ☹ ☹ Jednoduché grafické vyhodnocení trendu, jsou-li data k dispozici
Srovnání (kraj, stát, EU)	+ - +- Jednoduché grafické srovnání s příslušnými úrovněmi
Cíl v místní strategii	Absolutní počet/procento – pokud jsou zahrnuty do strategie
Trend směrem k /od cíle	Značí, jestli trend směřuje k cíli ve strategii (zelená vlajka), či od něj (červená vlajka), či je to neutrální (oranžová vlajka)

Při porovnávání je nutné mít na zřeteli specifika porovnávaného jevu a porovnávaných jednotek. Obecně platí, že benchmarking dává nejlepší výsledky v rámci určitého sektoru či odvětví. V případě veřejné správy tedy jde o podobně velká města s podobnými charakteristikami. Pak není nutné příliš zvažovat vhodnost daného indikátoru pro porovnání. V případě, že chceme porovnávat například obec I. stupně s krajským městem, musíme již pečlivě zvažovat volbu indikátoru. U nezaměstnanosti má srovnání smysl, u způsobu mobility již ne – lidé na vesnicích budou logicky využívat osobní automobil častěji než obyvatelé města s fungující veřejnou dopravou.

V případě indikátorů, kde nejsme schopni stanovit objektivní cíl, mluvíme o deskriptivních indikátorech, nebo-li indikátorech performance (výkonu). Tyto indikátory se obvykle stanovují ex post (po) a neumožňují stanovit vzdálenost od cíle.

3. SROVNÁNÍ INDIKÁTORŮ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE NA NÁRODNÍ A MÍSTNÍ ÚROVNI

Úvod

Kapitola se zabývá porovnáním využitelnosti sady indikátorů ze Situační zprávy Strategie udržitelného rozvoje na místní (obecní, městské) úrovni. Jednotlivé indikátory seřazené dle prioritních oblastí uvedených ve strategii jsou popsány prostřednictvím jednoduchých tabulek, které znázorňují jak národní (levý sloupec), tak navrženou místní úroveň (pravý sloupec).

Pokud indikátor není na místní úrovni sledovatelný, většinou díky absenci údajů či nelogičnosti takového využití, není tento indikátor použit či je navržen jiný nebo jiné indikátory, alternativní, které na nižší úrovni vyjadřují stejné jevy jako původní ukazatel na národní úrovni.

V některých případech nastala taková situace, že v navržené místní sadě je indikátor, který nemá vzor na vyšší úrovni. To je způsobeno především důležitostí dané oblasti, kterou indikátor na místní úrovni zastupuje, a významností pro udržitelnost obce.

Populace, člověk, zdraví

Klíčovou oblast „Populace, člověk a zdraví“ zastupuje na místní úrovni 5 z 6 ukazatelů, přičemž 2 nejsou na místní úrovni vůbec sledovatelné, 2 jsou převzaty úplně a zbytek je navržen jako alternativa.

Číslo	Indikátor na národní úrovni	Číslo	Indikátor na místní úrovni
Populace, člověk a zdraví			
1	Standardizovaná míra úmrtnosti podle skupin nemocí	1	Standardizovaná míra úmrtnosti podle skupin nemocí
Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni jen pro větší města nikoli pro malé obce.			
2	Míra zátěže obyvatel cizorodými látkami z okolního prostředí a potravin	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
3	Očekávaná délka života	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
4	Ekologická stopa	2	Ekologická stopa (ECI B.10)
Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni.			
5	Míra zaměstnanosti starších pracovníků	3	Míra nezaměstnanosti starších
Indikátor na místní úrovni není běžně sledovatelný. Obec by musela zorganizovat šetření mezi obyvateli. Byla vybrána alternativa sledovatelná na místní úrovni.			

6	Index stáří a index závislosti	4	Index stáří
		5	Index ekonomického zatížení

Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni. V místní sadě byl rozdělen na dva samostatné indikátory.

Ekonomika a inovace

Klíčovou oblast „Ekonomika a inovace“ zastupuje na místní úrovni 7 z 13 ukazatelů, přičemž 6 není na místní úrovni vůbec sledovatelných, 2 jsou převzaty úplně a zbytek je navržen jako alternativa.

Číslo	Indikátor na národní úrovni	Číslo	Indikátor na místní úrovni
Ekonomika a inovace			
7	HDP na osobu	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
8	Produktivita práce	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
9	Obecná míra nezaměstnanosti	6	Registrovaná míra nezaměstnanosti (ECI B.7)
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný. Na místní úrovni se spíše využívá registrovaná míra nezaměstnanosti.			
10	Přepavní náročnost v dopravě	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
11	Energetická náročnost HDP	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
12	Spotřeba primárních energetických zdrojů	7	Konečná spotřeba energie
Indikátor na místní úrovni je obtížně sledovatelný, jako alternativa byl zvolen indikátor konečné spotřeby energie.			
13	Podíl energie z obnovitelných zdrojů	8	Podíl energie z obnovitelných zdrojů
Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni.			
14	Materiálová spotřeba	x	
Indikátor na místní úrovni je velmi obtížně sledovatelný.			
15	Odběry povrchových a podzemních vod podle sektorů	9	Spotřeba pitné vody na obyvatele
Byla zvolena alternativa, která mnohem více na místní úrovni odráží spotřebu vody a umožňuje porovnání mezi obcemi.			
16	Nakládání s odpady podle hlavních způsobů nakládání	10	Nakládání s komunálním odpadem
Indikátor je téměř totožný, jen bylo zvoleno nakládání s komunálním odpadem a navíc i produkce komunálního odpadu na obyvatele.			
17	Nejvyšší dosažené vzdělání	11	Index vzdělanosti
Indikátor na místní úrovni není běžně sledovatelný. Na místní úrovni byla zvolena alternativa.			

18	Výdaje na výzkum a vývoj		x
<i>Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.</i>			
19	Přístup k internetu	12	Přístup k internetu
<i>Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni.</i>			

Rozvoj území

Klíčovou oblast „Rozvoj území“ zastupuje na místní úrovni 7 z 10 ukazatelů, přičemž 4 nejsou na místní úrovni vůbec sledovány, 4 jsou převzaty úplně a zbytek je navržen jako alternativa.

Číslo	Indikátor na národní úrovni	Číslo	Indikátor na místní úrovni
Rozvoj území			
20	Regionální rozptyl zaměstnanosti	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
21	Regionální HDP na osobu	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
22	Počet založených a fungujících klastrů a počet sdružených podniků	x	
Indikátor na místní úrovni je obtížně sledovatelný, prostřednictvím speciálních šetření.			
23	Podíl obyvatel zapojených do Místních Agend 21	13	Existence a kategorie MA21
Indikátor je na místní i na národní úrovni obtížně sledovatelný, proto byla zvolena alternativa zapojení obce do systému MA21.			
24	Migrační saldo venkovských obcí	14	Migrační saldo obyvatel
Indikátor na místní úrovni je alternativou sledovatelný přímo na úrovni obce.			
25	Celková výše příjmů regionů na 1 obyvatele a dluhová služba regionu	15	Příjmy obce na osobu
		16	Dluhová služba
Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni. V místní sadě byl rozdělen na dva samostatné indikátory.			
26	Přeprava cestujících podle jednotlivých módů dopravy podle regionů	17	Mobilita a místní přeprava (ECI A.3)
Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni.			
27	Počet dokončených bytů a jejich průměrná plocha	18	Počet dokončených bytů a jejich průměrná plocha
Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni.			
28	Počet hostů (turistů)	19	Počet přenocování
Indikátor je obtížně sledovatelný i na místní úrovni. Byl nahrazen indikátorem počet přenocování.			
29	Pokrytí území ČR schválenou územně plánovací dokumentací obcí	x	
Indikátor na místní úrovni je zbytečné sledovat, neboť na úrovni obce byl indikátor typu ano/ne.			

Krajina, ekosystémy a biodiverzita

Klíčovou oblast „Krajina, ekosystémy a biodiverzita“ zastupuje na místní úrovni 5 z 6 ukazatelů, přičemž 4 nejsou na místní úrovni sledovány vůbec, 1 jsou převzat úplně, 1 navržen nově a zbytek je navržen jako alternativa.

Číslo	Indikátor na národní úrovni	Číslo	Indikátor na místní úrovni
Krajina, ekosystémy a biodiverzita			
30	Indikátor změn území a ekosystémů	20	Využívání území (ECI B.9)
		21	Podíl CHÚ na rozloze
Indikátor není na místní úrovni je sledovatelný. Jako alternativa byly použity 2 indikátory, které vypovídají o míře urbanizovaného prostředí a míře přírodního prostředí.			
31	Index běžných druhů volně žijících ptáků	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
32	Výdaje na ochranu životního prostředí a veřejné výdaje na ochranu životního prostředí	22	Veřejné výdaje na životní prostředí
Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni. Bere v potaz avšak jen rozpočet obce.			
33	Spotřeba základních živin v minerálních hnojivech	x	
Indikátor na místní úrovni je obtížně sledovatelný.			
34	Podíl ekologického zemědělství	23	Podíl ekologického zemědělství
Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni.			
35	Defoliace	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
36	Služby lesních ekosystémů	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
x		24	Kvalita místního ovzduší (ECI A.5)
Indikátor byl zvolen, neboť kvalita ovzduší je na místní úrovni velmi důležitá.			

Stabilní a bezpečná společnost

Klíčovou oblast „Stabilní a bezpečná společnost“ zastupuje na místní úrovni 6 z 10 ukazatelů, přičemž 7 není na místní úrovni sledováno vůbec, 1 převzat úplně, 2 navrženy nově a zbytek je navržen jako alternativa.

Číslo	Indikátor na národní úrovni	Číslo	Indikátor na místní úrovni
Stabilní a bezpečná společnost			
37	Index vnímání korupce	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
38	Populace žijící pod hranicí chudoby před a po sociálních transferech	25	Dávky hmotné nouze
Indikátor na místní úrovni není běžně sledovatelný. Jako alternativa byl zvolen indikátor dávky hmotné nouze.			
39	Integrace cizinců	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
x		26	Kriminalita - nápad trestných činů
Indikátor byl zvolen, neboť bezpečnost je na místní úrovni velmi důležitá.			
40	Podíl vládního deficitu/přebytku na HDP a podíl vládního dluhu na HDP	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
41	Průměrná délka soudního řízení	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
42	Angažovanost občanů na správě veřejných věcí	27	Účast ve volbách
		28	Index občanské společnosti
Na místní úrovni byly zvoleny 2 indikátory související s angažovaností obyvatel na správě věcí veřejných vyjádřená jako volební účast a jako jejich zapojení do neziskového sektoru.			
43	Celková zahraniční rozvojová spolupráce	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
x		29	Spokojenost s místním společenstvím (ECI A.1)
Indikátor byl zvolen, neboť míra spokojenosti obyvatel je na místní úrovni klíčovým indikátorem.			
44	Emise skleníkových plynů na obyvatele	30	Emise skleníkových plynů na obyvatele (ECI A.2)
Indikátor je sledovatelný i na místní úrovni.			
45	Emise skleníkových plynů na jednotku HDP	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			
46	Globální bezpečnostní hrozby/environmentální bezpečnosti	x	
Indikátor na místní úrovni není sledovatelný.			

4. INDIKÁTORY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE NA MÍSTNÍ ÚROVNI - POPIS A VYUŽITÍ

Prioritní osa: Populace, člověk, zdraví

1. Standardizovaná míra úmrtnosti (nemoci oběhové soustavy, novotvary)

Jednotka: Počet zemřelých na 100.000 obyvatel evropské standardní populace

Definice: Indikátor vyjadřuje počty zemřelých podle příčin úmrtí (nemoci oběhové soustavy, novotvary), standardizované podle věku a počtu obyvatel v jednotlivých věkových skupinách.

Zpracování dat: Data o příčinách úmrtí podle druhů onemocnění eviduje Český statistický úřad (ČSÚ). ČSÚ zajišťuje i výpočet standardizované míry úmrtnosti. Data jsou standardně sledována na úrovni ORP. Z databáze Státního zdravotního úřadu (SZÚ) je možné získat i data na úrovni měst. Výsledky za vybraná města prezentuje NSZM prostřednictvím DataPlánu.

Zdroje dat: Český statistický úřad: www.czso.cz, Státní zdravotnický ústav <http://www.szu.cz>.

Využití: Míra úmrtnosti je jedním z velice významných ukazatelů vypovídajících o zdravotním stavu populace a o rozšíření a závažnosti vybraných onemocnění. Indikátor lze sledovat na místní úrovni (úroveň měst) a dobře vypovídá o úrovni životního stylu, stavu zdravotní péče a stavu životního prostředí v daném místě. Zahrnuté příčiny úmrtí - nemoci oběhové soustavy a novotvary vypovídají o výše uvedených faktorech.

Data:

Počet zemřelých na nemoci oběhové soustavy na 100 000 obyvatel evropské standardní populace			
Obec	2003	2004	2005
Brno	415	404,8	349,8
Chrudim	362,7	408,4	405,4
Hodonín	510,5	473,1	473,2
Kopřivnice	522,3	473,7	475
Třebíč	478,2	467,8	420,8
Vsetín	395,1	408,2	454,2

Zdroj: <http://dataplan.info/cz/home/indikatory-zdravi>

Počet zemřelých na novotvary na 100 000 obyvatel evropské standardní populace			
Municipalita	2003	2004	2005
Brno	208,2	196,4	195,9
Chrudim	198,6	193,2	219,5
Hodonín	235	185,3	209,8
Kopřivnice	215,3	180,4	217,1
Třebíč	205,4	201,5	270,5
Vsetín	178,1	181,2	212,9

2. Ekologická stopa obce

Jednotka: Globální hektary na 1 obyvatele obce

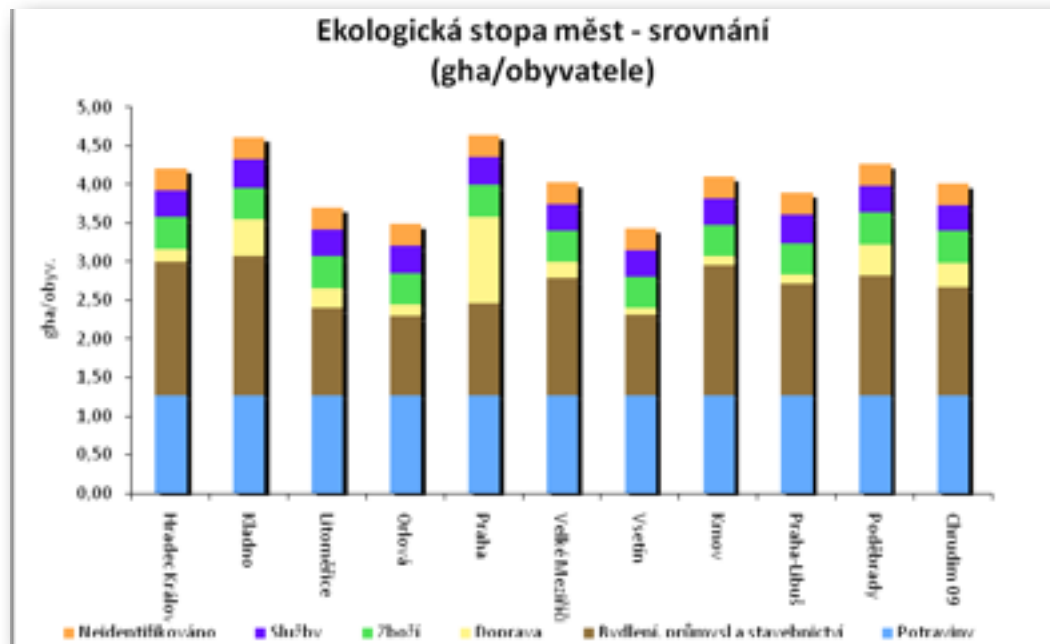
Definice: Ekologická stopa stanovuje množství přírodních zdrojů, které obec spotřebuje v daném roce. Tato spotřeba je přepočtena na odpovídající plochy biologicky produktivní země a výsledek je vztažen na jednoho obyvatele obce.

Zpracování dat: Výpočet provádí na základě originálního nástroje TIMUR.

Zdroje dat: Kalkulátor a přehled dat k výpočtu ekologické stopy města k dispozici na www.ekostopa.cz. Sběr dat město v součinnosti s TIMUR.

Využití: Indikátor je srozumitelným a snadno představitelným souhrnným ukazatelem udržitelnosti města. Umožňuje výpočet pro obce, regiony a státy různé velikosti. Výsledky je pak možné srovnávat (nástroj je nyní aplikován v desítkách evropských a českých měst) a v případě časových řad je možné hodnotit pokrok či odklon od udržitelnosti. Indikátor je využitelný zejména v rámci ekologické výchovy, prezentace a marketingu obce a hodnocení aktivit směřujících k udržitelnému rozvoji.

Data:

3. Míra nezaměstnanosti starších 50 let

Jednotka: %

Definice: Podíl nezaměstnaných osob starších 50 let evidovaných úřadem práce z celkového počtu ekonomicky aktivních osob.

Zpracování dat: Čítec – počet registrovaných nezaměstnaných osob starších 50 let; jmenovatel – počet ekonomicky aktivních osob starších 50 let v obci. Data o počtu ekonomicky aktivních se zjišťují jen ze Sčítání lidí domů a bytů jednou za 10 let.

Zdroje dat: ČSÚ, Úřad práce, obecní úřady, MPSV

Využití: Míra nezaměstnanosti představuje základní indikátor sociální dimenze udržitelného rozvoje a úzce souvisí s problematikou prvního rozvojového cíle tisíciletí (MDG) a otázkou chudoby v ČR. Osobám starším 50 let patří v politice ČR a EU zvýšená pozornost, jako skupině ohrožené sociálním vyloučením.

Data:

4. Index stáří

Jednotka: index

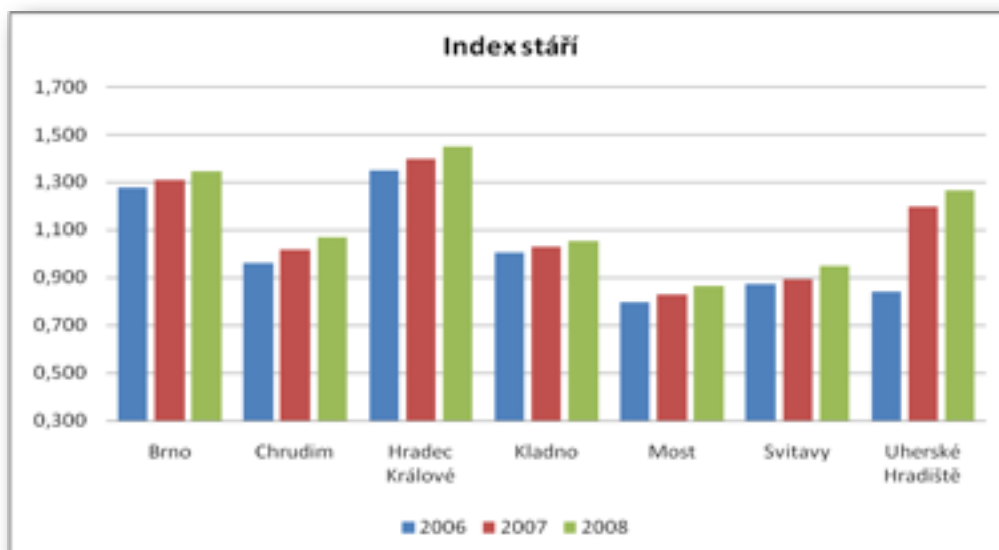
Definice: Počet obyvatel ve věku 65 a více let na 100 obyvatel ve věku 0–14 let

Zpracování dat: Indikátor se vypočítá jako podíl počtu obyvatel starších 65 let a starších ku počtu obyvatel ve věku 0 – 14 let.

Zdroje dat: ČSÚ (MOS), obce (matrika). Oficiální data jsou data ČSÚ.

Využití: Indikátor udává poměr obyvatel v poproduktivním a předproduktivním věku. Pokud je hodnota = 1 je poměr obou skupin vyrovnán a čím je nižší než 1, tím více převládá podíl obyvatel v předproduktivním věku. Indikátor úzce souvisí s vývojem populační struktury resp. s vývojem počtu obyvatel. Vyšší podíl starších osob v populaci indikuje demografické stárnutí populace, které sebou přináší i vyšší náklady na sociální a zdravotní služby. Ukazatel především naznačuje možný vývoj počtu obyvatel obce a tím vyhlídky pro rozvoj obce do budoucna.

Data:

5. Index ekonomického zatížení

Jednotka: index

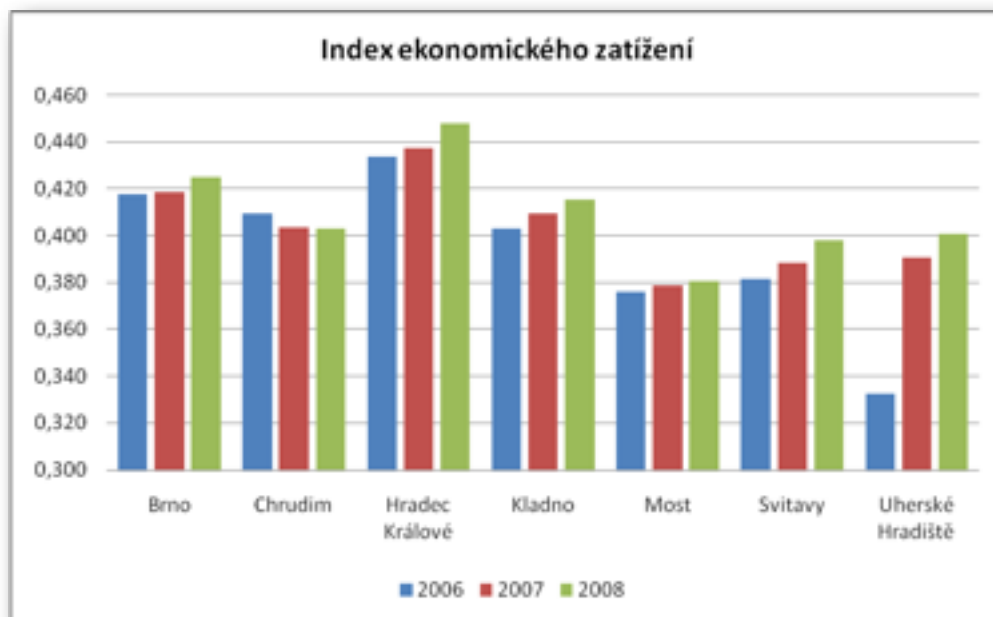
Definice: Počet obyvatel ve věku 65 a více let a obyvatel ve věku 0-14 let na 100 obyvatel 15 – 64 let

Zpracování dat: Indikátor se vypočítá jako podíl počtu obyvatel starších 65 let a starších a obyvatel ve věku 0 – 14 let ku počtu obyvatel v produktivním věku (tedy 15 – 64 let).

Zdroje dat: ČSÚ (MOS), obce (matrika).

Využití: Indikátor udává poměr počtu obyvatel v poproduktivním a předproduktivním věku k počtu obyvatel ve věku produktivním. Pokud je hodnota = 1 je poměr obou skupin vyrovnán a čím je poměr nižší než 1, tím více převládá podíl obyvatel v produktivním věku a naopak. Indikátor úzce souvisí s vývojem populační struktury resp. s vývojem počtu obyvatel a tím pádem i s ekonomickým vývojem a závislostí osob na počtu osob v produktivním věku. Ukazatel především naznačuje možný vývoj počtu obyvatel obce a tím vyhlídky pro rozvoj obce do budoucna.

Data:

Prioritní osa: Ekonomika a inovace

6. Registrovaná míra nezaměstnanosti

Jednotka: %

Definice: a) Podíl počtu nezaměstnaných registrovaných úřady práce na disponibilní pracovní síle

b) Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu registrovaných nezaměstnaných

Zpracování dat: Čítatel: a) Počet registrovaných nezaměstnaných k 31.12. daného roku.

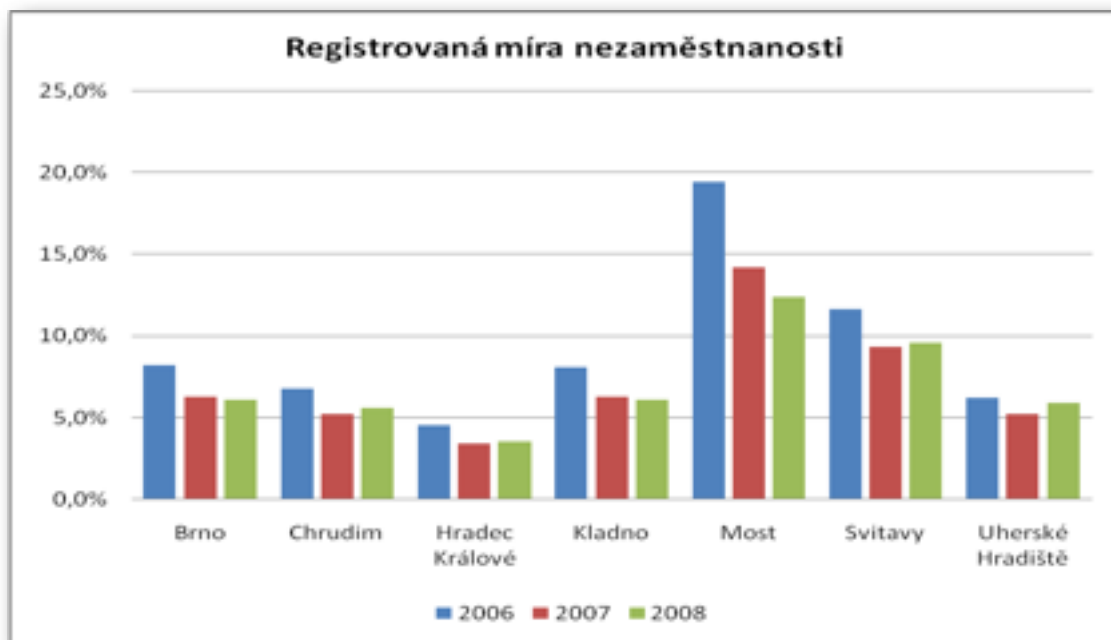
b) Počet dlouhodobě nezaměstnaných.

Jmenovatel: Velikost pracovní síly v obci (klouzavý průměr posledních 12-ti měsíců. Počet registrovaných nezaměstnaných

Zdroje dat: ČSÚ, Úřady práce, MPSV ČR

Využití: Míra nezaměstnanosti představuje základní indikátor sociální oblasti a úzce souvisí s problematikou prvního rozvojového cíle tisíciletí (MDG) a otázkou chudoby v ČR. Jde zároveň o problém velmi citlivě vnímaný občany a politiky. Sledování je standardně prováděno ve všech zemích EU, tedy i ČR a na všech úrovních.

Data:

7. Konečná spotřeba energie

Jednotka: GJ/obyvatele

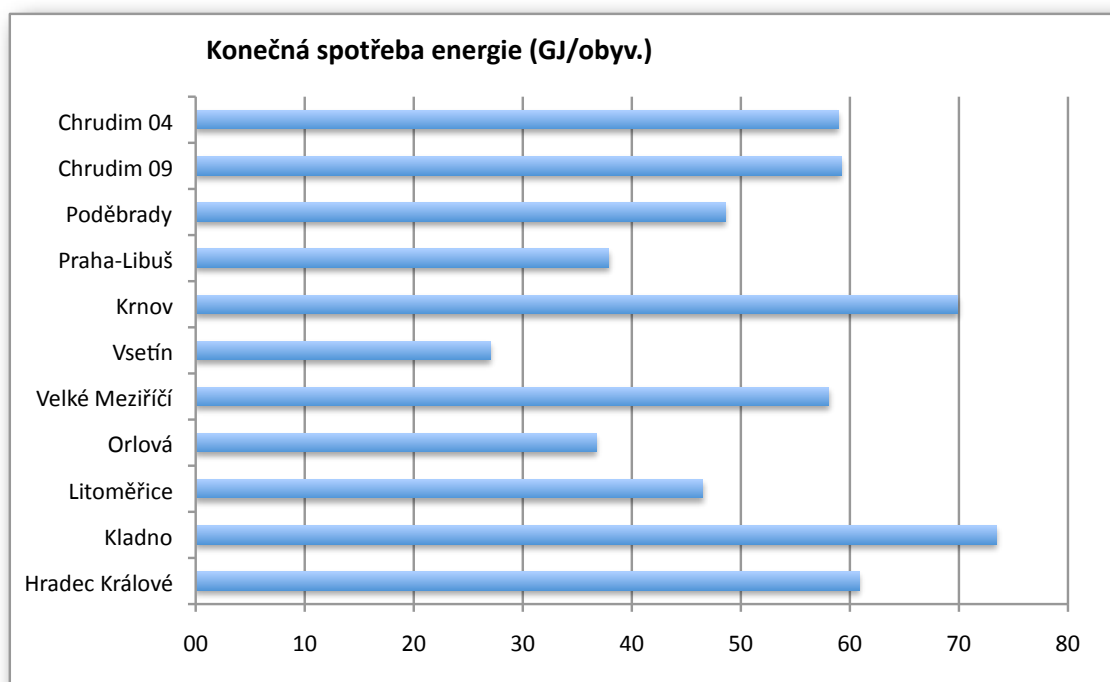
Definice: Konečná spotřeba energie (KSE) ve městě na konání energetických služeb na jednoho obyvatele.

Zpracování dat: Čítatel – Součet údajů o spotřebě tuhých a kapalných paliv, plynu, tepelné a elektrické energie v GJ. Jmenovatel – počet obyvatel obce s trvalým bydlištěm k 31.12.

Zdroje dat: Distributoři energie.

Využití: Indikátor dává zprostředkovanou informaci o tlaku, který město vyvíjí na geobiosféru. Absolutní růst (celková velikost) tohoto indikátoru bývá spojován s ekonomickým rozvojem a s růstem spotřeby. Relativní růst (na jednotku výkonu) pak může znamenat snižování konkurenceschopnosti, plýtvání při spotřebě a vyšší ztráty při energetických konverzích.

Data:

8. Podíl energie z obnovitelných zdrojů

Jednotka: %

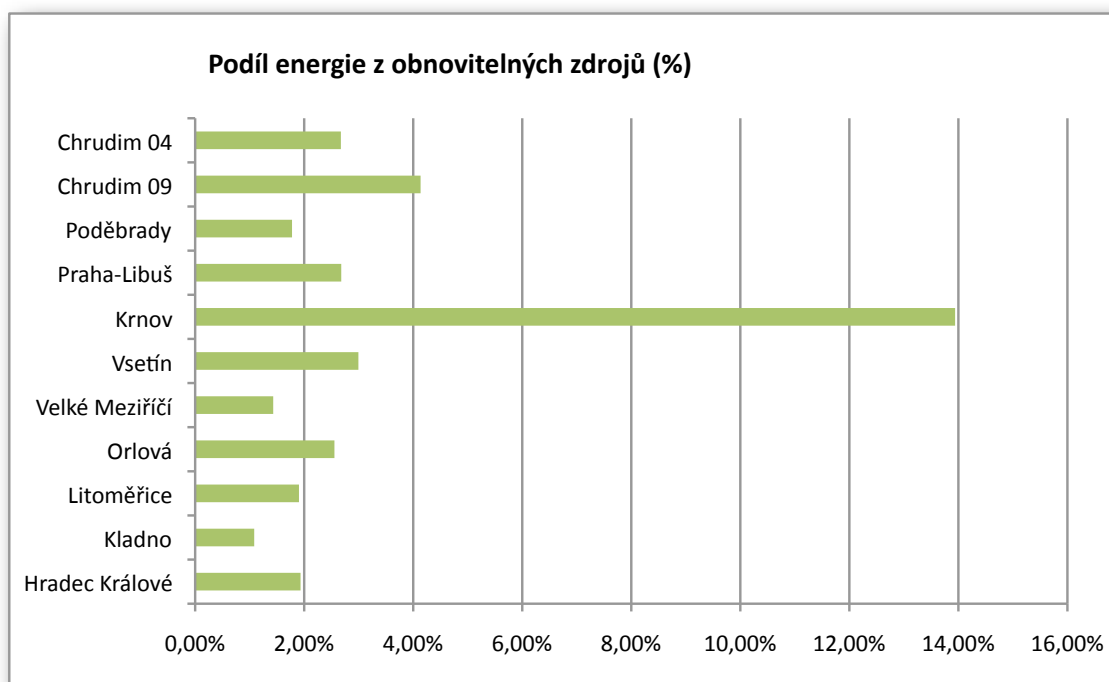
Definice: Podíl obnovitelných zdrojů na celkové spotřebě primárních energetických zdrojů (PEZ). Zvláště je možné hodnotit podíl elektrické energie z obnovitelných zdrojů

Zpracování dat: Čítec – Součet spotřeby energie z jednotlivých obnovitelných zdrojů v GJ. V případě elektrické energie v MWh. Jmenovatel – Spotřeba primárních energetických zdrojů (PEZ). V případě elektrické energie hrubá domácí spotřeba elektrické energie.

Zdroje dat: Distributoři energie. MPO – kompilace celého indikátoru na národní úrovni.

Využití: Obnovitelné zdroje jsou jediné zdroje energie použitelné v dlouhodobém horizontu. Je proto nutné, aby obnovitelné zdroje do budoucna postupně nahrazovaly zdroje neobnovitelné. Platí to na mezinárodní, národní i místní úrovni. Města mají velkou roli při zavádění obnovitelných zdrojů do praxe.

Data:

Poznámka: vysoká hodnota indikátoru z Krnova je dána spoluspalováním biomasy v místní teplárně.

9. Spotřeba pitné vody domácnostmi

Jednotka: m³/obyvatele

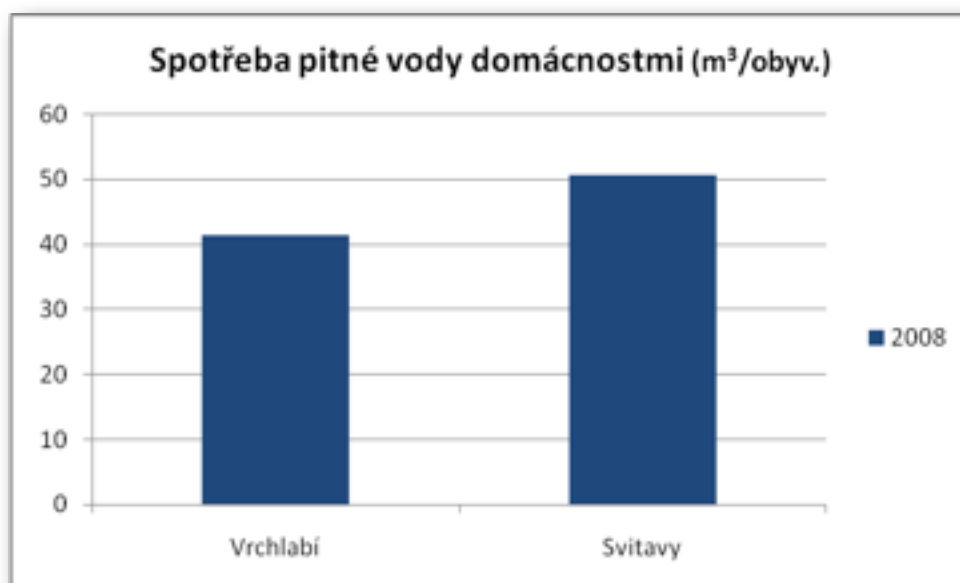
Definice: Množství pitné vody spotřebované domácnostmi napojenými na veřejný vodovod přepočtené na obyvatele v obci.

Zpracování dat: Číselník tvoří množství odebrané pitné vody domácnostmi napojenými na veřejný vodovod a jmenovatel pak počet obyvatel domácností napojených na veřejný vodovod.

Zdroje dat: Evidence správce vodovodů a kanalizace v obci

Využití: Spotřeba pitné vody domácnostmi je jedním z indikátorů míry spotřeby přírodních zdrojů, čímž pitná voda bezpochyby je.

Data:

10. Nakládání s komunálním odpadem

Jednotka: %, kg obyv./rok

Definice: Způsob nakládání s komunálním odpadem. Procento odpadu, které je:

- skládkováno
- spalováno
- separováno a opětovně využito

Zpracování dat: Jmenovatelem indikátoru je celkové množství komunálního odpadu v kg na obyvatele. Tento údaj je možné zjistit ze čtvrtletních a ročních formulářů v rámci statistického zjišťování o nakládání s komunálním odpadem.

Čitatelem je množství odpadu, s nímž je naloženo příslušným způsobem:

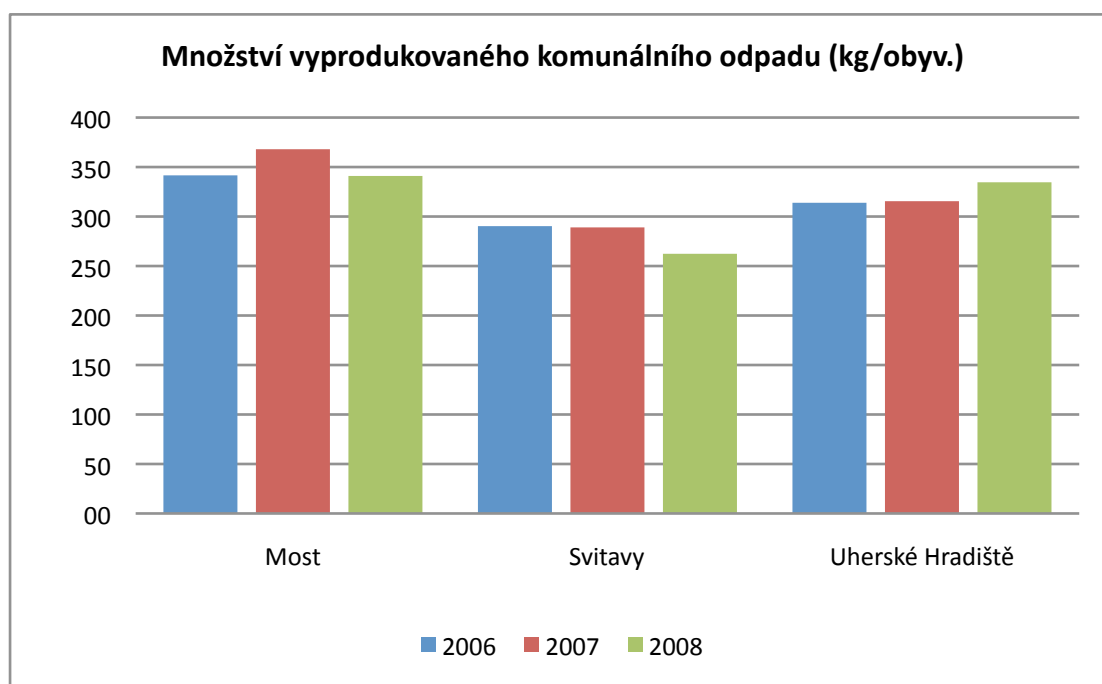
- uloženo na skládku
- spalováno
- separováno a opětovně využito

Způsob nakládání eviduje obec a příslušné firmy certifikované k dané činnosti.

Zdroje dat: Evidence měst.

Využití: Způsob nakládání s odpadem je základním indikátorem udržitelného hospodaření se surovinami v obci. Indikátor zprostředkovane prezentuje ochotu a uvědomění občanů i místní správy měnit své vzorce chování ve vztahu k životnímu prostředí. Cílem udržitelného rozvoje města musí být postupné zvyšování podílu odpadů, které jsou materiálově využity.

Data:

11. Index vzdělanosti

Jednotka: index

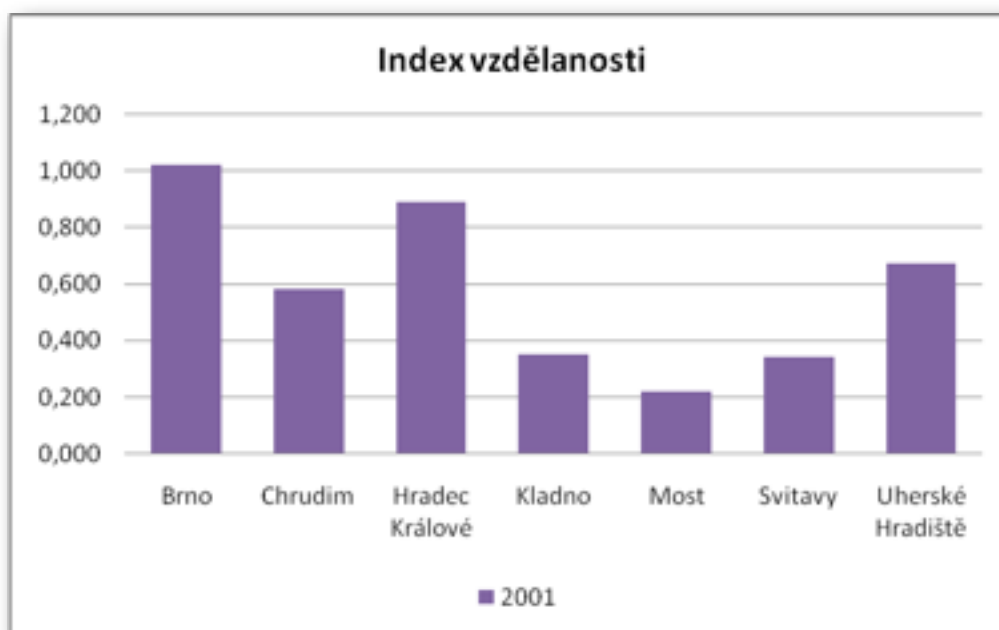
Definice: Podíl počtu osob s vysokoškolským vzděláním k osobám se základním vzděláním

Zpracování dat: Čítec tvoří počet osob s vysokoškolským vzděláním z celkového počtu obyvatel města. Jmenovatel tvoří počet osob se základním vzděláním z celkového počtu obyvatel města.

Zdroj dat: ČSÚ - SLDB

Využití: Vzdělanost populace je základním hodnotícím kritériem pro vyspělost společnosti. To, jak je společnost vzdělaná, svědčí o úrovni lidských zdrojů podílejících se na vývoji ekonomiky celého státu. Vzhledem k tomu, že kvalitní lidské zdroje jsou základním předpokladem pro další úspěšný rozvoj celé ekonomiky země a působí na její celkovou prosperitu, nejvyšší dosažené vzdělání je jedním ze základních ukazatelů možného potenciálu státu.

Data:

12. Přístup k internetu

Jednotka: %

Definice: Podíl domácností s přístupem k internetu.

Zpracování dat: Indikátor se zjišťuje na základě standardizovaného dotazníkového šetření. Možnost propojení s dotazníkovým šetřením i indikátoru Spokojenost s místním společenstvím). Otázka: Máte přístup k internetu? (Vyberte prosím jen pouze jednu možnost): 1) ano, z domova, 2) ano, ale jen z práce, 3) ne, ale uvažuji o jeho instalaci, 4) ne, nezajímám se.

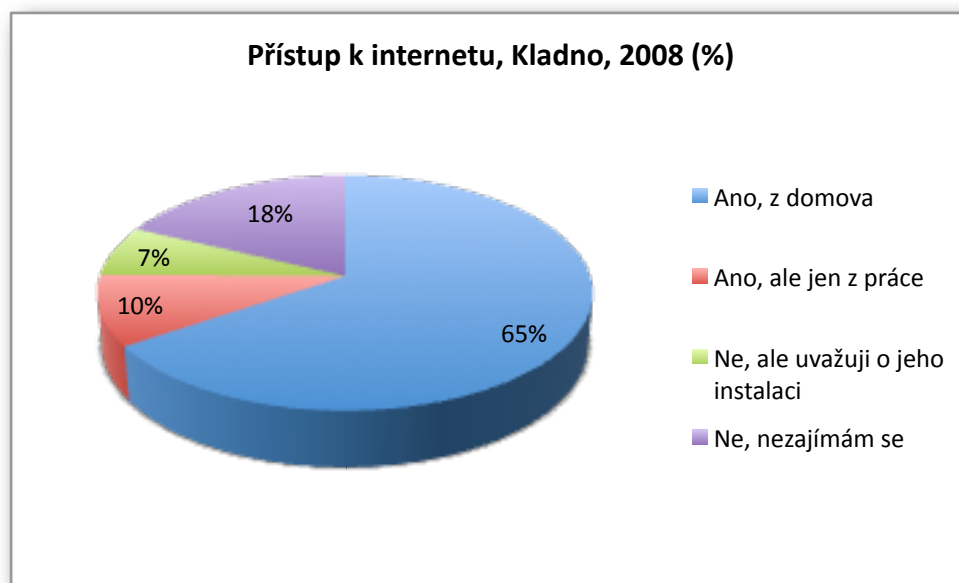
Číselník indikátoru tvoří počet respondentů, kteří uvedou možnost 1).

Jmenovatel je celkový počet respondentů, kteří odpověděli na danou otázku, vydělený průměrným počtem lidí tvořících 1 domácnost ve městě.

Zdroje dat: Dotazníkové šetření reprezentativního vzorku obyvatel obce.

Využití: Indikátor hodnotí úroveň informační společnosti na místní úrovni. Internet nachází stále vyšší uplatnění v mnoha sférách života – od komunikace, přes nákup různých služeb a zboží po elektronické bankovníctví. Rychlý, cenově a územně dostupný přístup k internetu se proto pomalu stává obdobnou základní komoditou, jako je např. pitná voda, kanalizace nebo plynové či elektrické rozvody.

Data:

Prioritní osa: Rozvoj území

13. Existence místní Agendy 21 a její kategorie

Jednotka: ano/ne a kategorie A, B, C, D, Z

Definice: Existuje v obci systém založený na principech místní Agendy 21. Jsou obce zapojeny do centrální databáze místních Agend 21, a pokud ano, v jaké kategorii.

Zpracování a zdroje dat: Údaje o existenci místní Agendy 21 v obci jsou k dispozici z evidence obce. Některé obce jsou zaregistrovány v Databázi místních Agend 21 - <http://ma21.cenia.cz/>. V ní také lze zjistit, v jaké jsou kategorii – jaké kritérium MA21 splnily.

Využití: Indikátor vyjadřuje míru participace obyvatel na řízení a managementu obce prostřednictvím zapojení veřejnosti do rozhodování. Místní Agenda 21 je celosvětovým fenoménem, kdy občané komunity dostávají možnost podílet se na rozhodování a vytvářejí plán rozvoje komunity, který je v souladu s udržitelným rozvojem. V České republice existuje Databáze MA21, kde je zapojena řada obcí a měst. Na druhou stranu zapojení do tohoto systému není předpokladem úspěšné realizace MA21.

Data:

	Existence MA21	Kritérium MA21
Brno	ano	X
Chrudim	ano	B
Hradec Králové	ano	Z
Kladno	ano	X
Most	ne	X
Svitavy	ne	X
Uherské Hradiště	ano	D

14. Migrační saldo obyvatel

Jednotka: %

Definice: Migrace neboli stěhování je prostorové přemísťování osob přes administrativní hranice územní jednotky spojené se změnou bydliště. Demografická statistika ČR pokládá za stěhování změnu trvalého bydliště z obce do obce. Indikátor dosahuje pozitivních hodnot, pokud počet přistěhovalých překračuje počet vystěhovaných.

Zpracování dat: Indikátor se vypočítá jako rozdíl mezi počtem přistěhovaných obyvatel obce a počtem vystěhovaných obyvatel obce za časovou jednotku vydělený počtem obyvatel žijících na konci roku v obci vyjádřený v procentech.

Zdroje dat: ČSÚ (MOS) a obec (matrika).

Využití: Migrační saldo obyvatel je společně s přirozeným přírůstkem je základním údajem pro bilanci obyvatelstva. V případě, že je hodnota indikátoru kladná – počet obyvatel v obci narůstá. Naopak v případě, že je hodnota záporná – počet obyvatel v obci klesá. Obecně platí, že pokud počet obyvatel roste, v obci dochází k rozvoji.

Data:

Migrační saldo na obyvatele			
Most	-0,3%	-0,5%	-0,5%
Uherské Hradiště	-0,5%	-0,6%	-0,9%

15. Příjmy obce na osobu

Jednotka: tis. Kč/obyvatele

Definice: Celková výše příjmů obce (daňové, nedaňové, kapitálové a dotace) na 1 obyvatele

Zpracování dat: Popis druhového třídění rozpočtové skladby je uveden na stránkách Ministerstva financí - http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ostatni_11423.html.

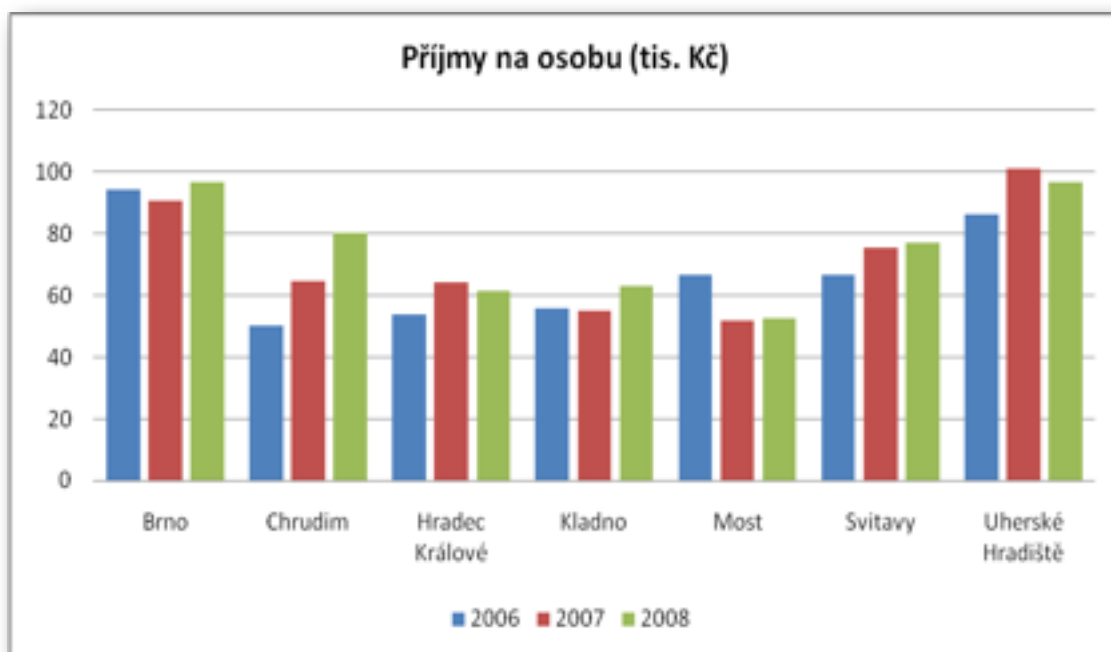
Čítatel – příjmy celkem (řádek 4050 ve “Výkazu pro hodnocení plnění rozpočtů územních samosprávních celků a DSO – Pevné části”.

Jmenovatel – počet obyvatel obce s trvalým bydlištěm k 31.12.

Zdroje dat: Celkové výdaje obce - Ministerstvo financí ČR, Automatizovaný rozpočtový informační systém - <http://www.info.mfcr.cz/aris/>.

Využití: Výše příjmů obce je klíčovým faktorem z hlediska možnosti realizovat opatření směřující k udržitelnému rozvoji. Daří-li se samosprávě alokovat finanční prostředky pro výstavbu nových bytů, infrastruktury, školských, kulturních a sportovních zařízení, atp. obec nestagnuje, rozvíjí se a vytváří předpoklad zkvalitňování života svých obyvatel.

Data:

16. Dluhová služba

Jednotka: %

Definice: Ukazatel dluhové služby vyjadřuje podíl dluhové služby ku dluhové základně.

Zpracování dat: Čítatel - Dluhová služba:

- zaplacené úroky (položka 5141 a 6143 rozpočtové skladby),
- uhrazené splátky vydaných dluhopisů (záporné položky 8xx2 rozpočtové skladby),
- splátky jistin (záporné položky 8xx4 rozpočtové skladby),
- splátky leasingu (položka 5178 rozpočtové skladby).
- splátky směnec (část záznamové položky 021)

Jmenovatel - Dluhová základna

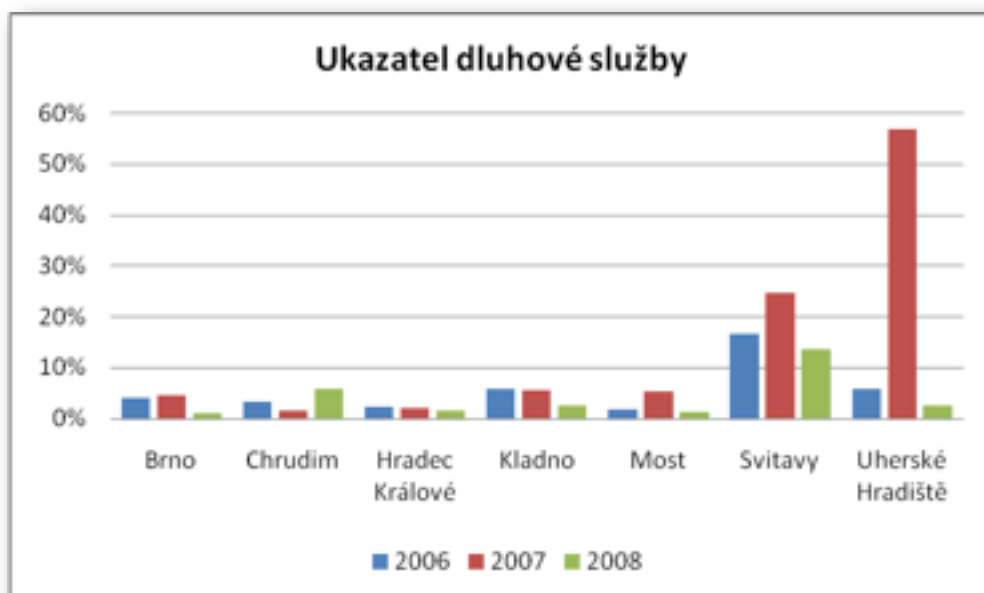
- příjmy celkem (po konsolidaci) – řádek 4200“ ve Výkazu pro hodnocení plnění rozpočtů územních samosprávných celků a DSO – Pevné části.

Dluhová služba se poměřuje ke skutečnému objemu dluhové základny za uplynulý kalendářní rok. Výsledkem poměru je "ukazatel dluhové služby", udávaný v procentech.

Zdroje dat: Ministerstvo financí ČR - Automatizovaný rozpočtový informační systém - <http://www.info.mfcr.cz/aris/>.

Využití: Ukazatel dluhové služby je jedním z indikátorů, jež sleduje hospodaření obce a její schopnost vypořádávat se svými finančními závazky.

Data:

17. Mobilita a místní přeprava

Jednotka: %

Definice: Mobilita občanů města – procento cest osobními automobily z celkového počtu cest.

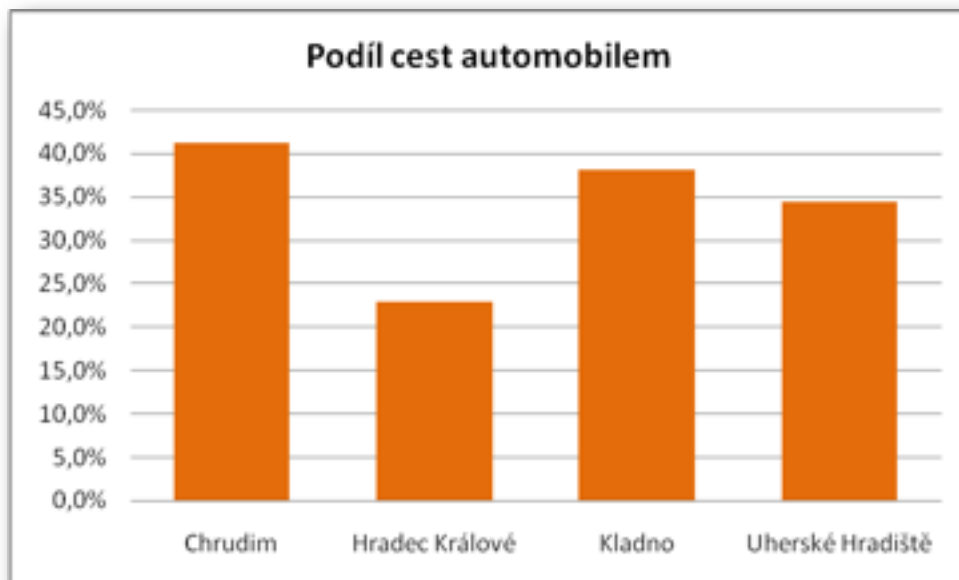
Zpracování dat: Indikátor se zjišťuje na základě standardizovaného dotazníkového šetření. Titulkový indikátor se hodnotí jako podíl cest osobním automobilem k celkovému počtu cest.

Zdroje dat: Dotazníkové šetření reprezentativního vzorku obyvatel obce. Jedná se o indikátor E C I / T I M U R A . 3 .

<http://www.timur.cz/cz/indikatory/mobilita-a-mistni-preprava-cestujicich.html>

Využití: Model mobility občanů v městském prostředí je důležitý jak z hlediska kvality života přímých účastníků (čas věnovaný cestování, četnost dopravních komplikací, náklady, atd.), tak z hlediska zátěže mobility na životní prostředí. Údaje z různých průzkumů městské mobility poukazují na vývoj v posledních letech. Existuje úzká spojitost mezi mobilitou a dalšími důležitými otázkami života v městském prostředí, mezi něž patří kvalita ovzduší a emise oxidu uhličitého, hluk, silniční bezpečnost, zastavěnost území a městská krajina. Je žádoucí dosáhnout progresivního snížení individuální dopravy a současně dosáhnout zvýšení podílu alternativních způsobů dopravy.

Data:

18. Počet dokončených bytů

Jednotka: Počet dokončených bytů na 1000 obyvatel. Průměrná podlahová plocha v m²

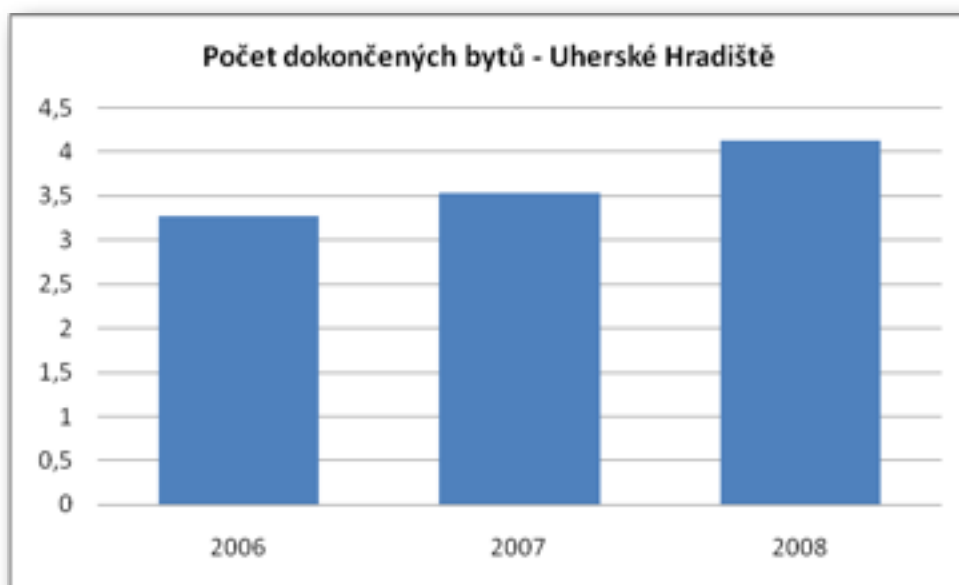
Definice: Počet dokončených bytů (bytových jednotek) a obytná plocha dokončených bytů v daném období

Zpracování dat: Obytná plocha dokončených bytů se spočítá jako průměr jednotlivých obytných ploch dokončených bytů k počtu dokončených bytů v daném roce.

Zdroje dat: Stavební úřady

Využití: Výstavba nových bytů (respektive domů) je klíčová pro další rozvoj obcí a udržení mladých rodin. Ty nemusí hledat bydlení či parcely na stavbu nových domů v jiných obcích, ale mají tuto možnost v obci. V současné době zejména kolem velkých měst (Praha, Brno, Hradec Králové...) probíhá masivní výstavba nových bytových či rodinných domů. Tato výstavba může často s sebou přinášet řadu problémů (tlak na životní prostředí – odpady, voda, půda, nedostatečná infrastruktura – školy, služby, doprava..., sociální vztahy mezi novým a původním obyvatelstvem a další).

Data:

19. Počet přenocování

Jednotka: Počet přenocování/rok

Definice: Počet přenocování je celkový počet přenocování hostů ubytovaných v ubytovacím zařízení v dané obci ve sledovaném období (1 kalendářní rok).

Zpracování dat: Regionální úroveň – ČSÚ (viz. např. <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ccru051809.doc>), Místní úroveň – městský úřad. Celková výše místních poplatků za ubytovací kapacity je vydělena výší poplatku na osobu a noc.

Zdroje dat: ČSÚ, městský úřad – rozpočet.

Využití: Cestovní ruch je v řadě míst ČR významným faktorem rozvoje území. Důležitý je nejenom celkový počet návštěvníků daného území, ale i délka pobytu a původ návštěvníků (domácí či zahraniční). Od toho se odvíjí ekonomická stránka (výdaje hostů). Počet přenocování je titulovým indikátorem tohoto komplexu faktorů, neboť je z hlediska ekonomiky ubytovacích zařízení a tím i dané obce významným

Data:

Prioritní osa: Krajina, ekosystémy, biodiverzita

20. Využívání území

Jednotka: %

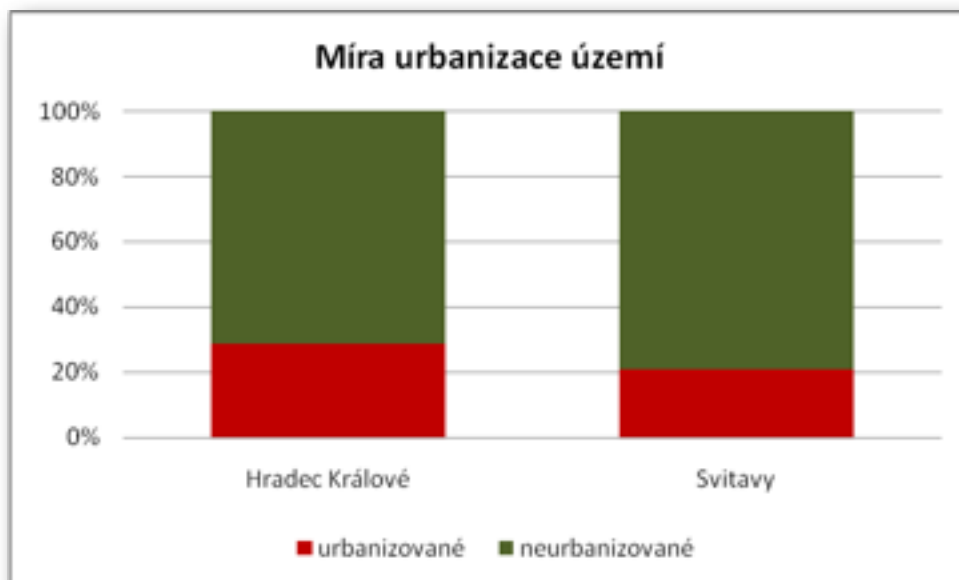
Definice: Podíl urbanizovaných / zastavěných ploch z celkové rozlohy správního území obce

Zpracování dat: Výchozím rokem pro vyhodnocení indikátoru je rok schválení územního plánu obce. Od tohoto roku je nutné sečíst plošné změny v urbanizovaných plochách z titulu vydaných územních rozhodnutí. Hodnota indikátoru je procentický rozdíl plochy urbanizovaných / zastavěných v roce sledování proti situaci před dvěma lety.

Zdroje dat: Městský úřad – stavební odbor - databáze územních rozhodnutí stavebních úřadů (o umístění stavby, změně využívání území), které byly vydány v době po schválení územního plánu.

Využití: Město usilující o udržitelný rozvoj zvyšuje účinnost využívání území v rámci svého správního území, chrání vysoce hodnotné nezastavěné pozemky, biologickou rozmanitost a zelené plochy před zástavbou a obnovuje oblasti kontaminované a opuštěné půdy („brownfields“) pro jejich další nové využití. Výhodou indikátoru je jeho schopnost zachytit jak účinnou ochranu ekologicky citlivých lokalit, tak obnovu a opětné využívání opuštěné půdy: všechny strategie zaměřené na omezení plošného rozšiřování měst na úkor zemědělských či přírodních ploch umožní menší využívání oblastí klasifikovaných jinak než „současně zastavěná / urbanizovaná plocha“.

Data:

21. Podíl chráněných území na rozloze

Jednotka: %

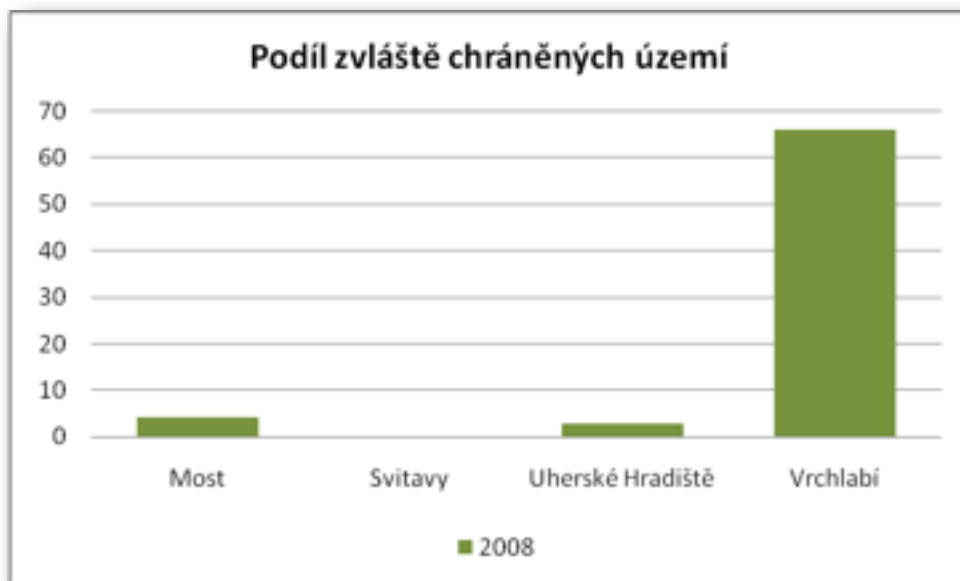
Definice: Podíl zvláště chráněného území (z hlediska přírodního potenciálu) z celkové rozlohy administrativního území města.

Zpracování dat: Jedná se o podíl, kde v čitateli je celková rozloha chráněných území v obci a ve jmenovateli rozloha administrativního území obce.

Zdroje dat: Ústřední seznam ochrany přírody (<http://drusop.nature.cz/>) spravovaný Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR. Územní plán obce.

Využití: Indikátor mapuje vazbu obyvatel na původní místní biotopy nebo útočiště zvířat. Důvodem sledování je i environmentální výchova – informovanost obyvatel o ochraně přírody a krajiny v jejich městě. Teorie říká, že řada negativních změn v prostředí (ať už v sociálním, ekonomickém nebo životním) se velmi rychle projeví primárním i sekundárním tlakem na chráněná území a jejich zvýšenou deprivací. Přístup k ochraně přírody souvisí se sociálně-kulturním prostředím města.

Data:

22. Veřejné výdaje na životní prostředí

Jednotka: %; tis. Kč/obyvatele

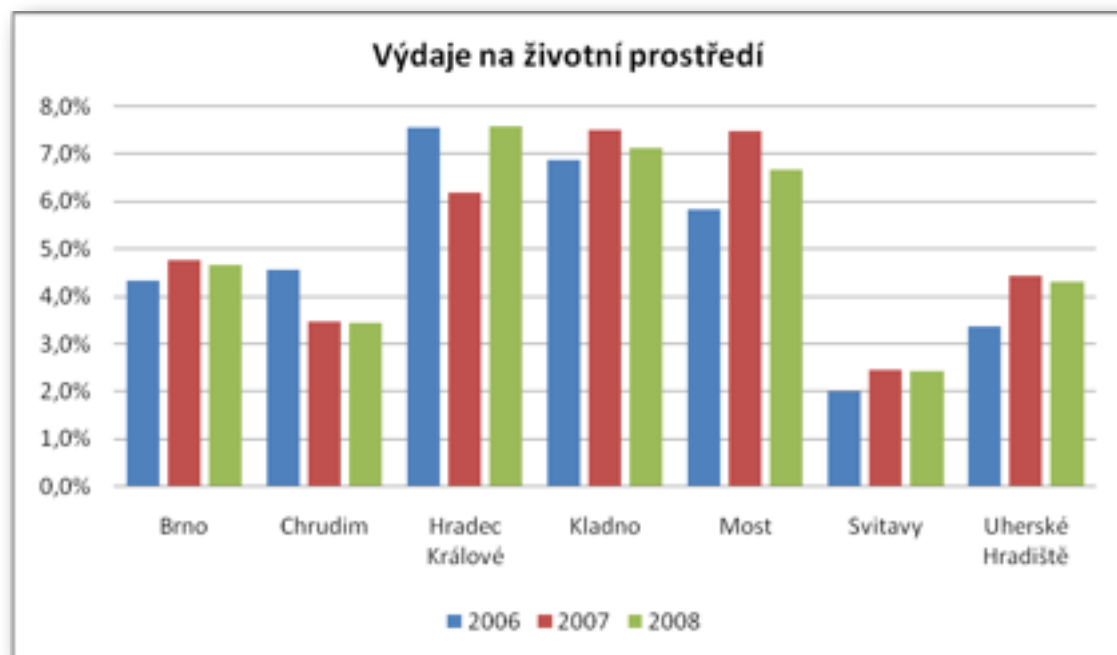
Definice: Množství finančních prostředků na ochranu životního prostředí z výdajové stránky rozpočtu obce a množství finančních prostředků na ochranu životního prostředí na obyvatele obce.

Zpracování dat: Data jsou součástí výkazu pro hodnocení plnění rozpočtu územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí (Fin 2 – 12 M) – rozpočtové výdaje (§ 2321 – odvádění a čištění odpadních vod a nakládání s kaly, § 3721 – sběr a odvoz nebezpečných odpadů, § 3722 – sběr a odvoz komunálních odpadů, § 3723 – sběr a odvoz ostatních odpadů, § 3725 – využívání a zneškodňování komunálních odpadů, § 3729 ostatní nakládání s odpady, § 3745 péče o vzhled obcí a veřejnou zeleň, § 3749 ostatní činnosti k ochraně přírody a krajiny a další související §. Souhrnný údaj (čítatel) tvoří položka „Součet za 37 - Ochrana ŽP“ ve Výkazu pro hodnocení plnění rozpočtů územních samosprávných celků a DSO – Výdaje. Jmenovatel je tvořen jmenovatel tvoří řádek číslo 4430 „Výdaje celkem po konsolidaci“.

Zdroje dat: Ministerstvo financí ČR - Automatizovaný rozpočtový informační systém - <http://www.info.mfcr.cz/aris/>, rozpočty obcí.

Využití: Dostatečné a adekvátní financování ochrany životního prostředí je jedním ze základních principů dlouhodobého rozvoje obce.

Data:

23. Podíl ekologického zemědělství

Jednotka: % zemědělské půdy

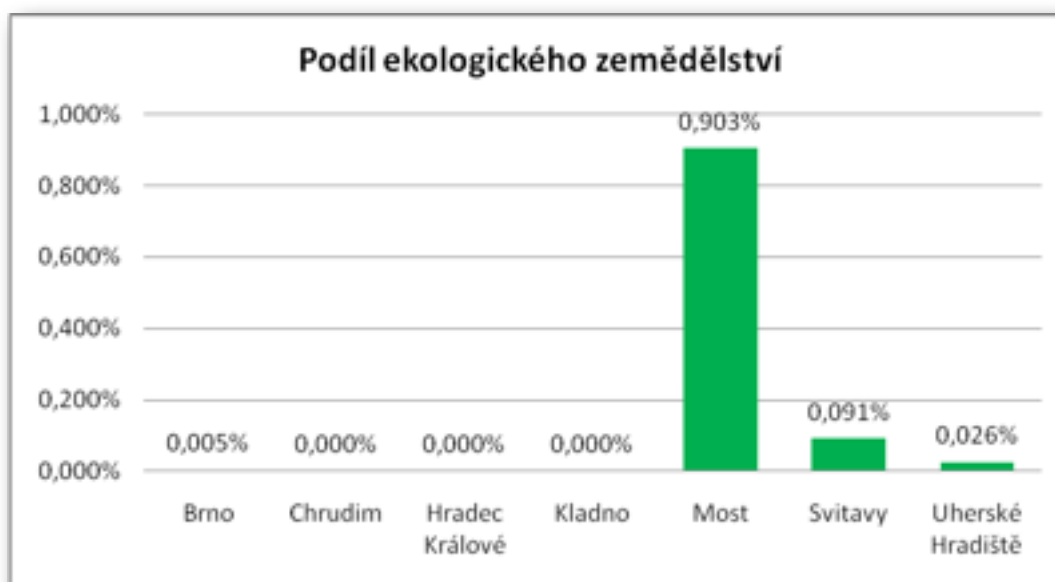
Definice: Podíl zemědělské půdy obhospodařované ekologickým způsobem z celkové rozlohy zemědělské půdy v obci.

Zpracování dat: Sečíst plochu ekologicky obhospodařované půdy na katastrech obce a vydělí se plochou zemědělského půdního fondu.

Zdroje dat: Na stránkách Ministerstva zemědělství: www.mze.cz v sekci zemědělství a Ekologické zemědělství jsou umístěny seznamy ekologických zemědělců včetně rozlohy obhospodařované půdy.

Využití: Šetrnější obhospodařování zemědělské půdy je založené na zásadách etičtějšího přístupu vůči chovaným zvířatům, ochrany životního prostředí, šetření neobnovitelných zdrojů, ochraně zdraví populace ale i udržení zaměstnanosti v zemědělství a na venkově a udržení biodiverzity (rozmanitosti rostlinných a živočišných druhů). Je jedním z prostředků trvale udržitelného rozvoje a od roku 1994 je součástí zemědělské politiky Evropské unie. Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy je tedy důležitým ukazatelem udržitelného rozvoje na místní úrovni.

Data:

24. Kvalita místního ovzduší

Jednotka: Počet dní/rok - 35

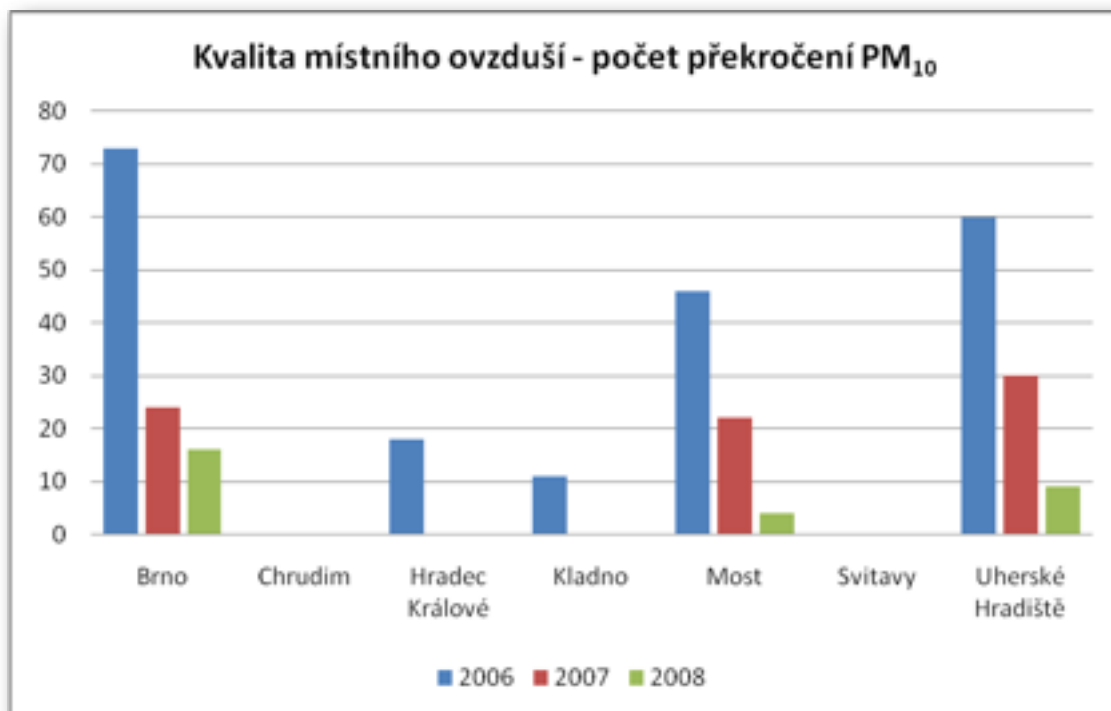
Definice: Počet případů překročení limitu pro PM_{10} za rok.

Zpracování dat: Norma definuje, že průměrná 24 - hodinová koncentrace PM_{10} $50 \mu g/m^3$ nesmí být překročena více než 35 - krát v roce. Indikátor tvoří počet dní v roce, kdy byla limitní hodnota překročena, minus zmíněných 35 dní.

Zdroje dat: Data z automatizovaného imisního monitoringu umístěného nejblíže centru města. Imisní modely ovzduší, EIA.

Využití: Znečištěné ovzduší patří mezi nejpalčivější problémy životního prostředí měst v ČR. V roce 2007 žilo 32 % populace ČR v oblastech, kde byly překročeny imisní limity pro PM_{10} (v roce 2006 to bylo celých 62 %). S tím přímo souvisí nárůst výskytu diagnostikovaných alergických onemocnění u dětí za zhruba 17 % v roce 1996 na 32 % dětí v roce 2006. Problematika stavu ovzduší není obsažena v Situační zprávě, na místní úrovni je však velmi důležitá.

Data:

Prioritní osa: Stabilní a bezpečná společnost

25. Dávky hmotné nouze

Jednotka: počet/1000 obyvatel

Definice: Počet vyplacených příspěvků hmotné nouze (příspěvek na živobytí, příspěvek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc) na 1000 obyvatel

Zpracování dat: Indikátor tvoří tři oddělná čísla pro dané dávky. Číselník tvoří počet příslušných dávek (odpovídající počtu příjemců) za kalendářní rok, jmenovatel počet obyvatel obce. Výsledek je vztažen na 1000 obyvatel obce.

Číselník - integrovaný informační systém (databáze) SSP, spravovaná MPSV (Ministerstvo práce a sociálních věcí). Databáze je provozovaná na úrovni okresů v rámci okresních Úřadů práce. Systém umožňuje podat dotaz na počet daných žádostí o dávky SSP v dané obci v daném roce.

Jmenovatel: počet obyvatel obce s trvalým bydlištěm k 31.12.

Využití: Příspěvky hmotné nouze jsou určeny pro občany s nedostatečnými příjmy. Jedná se tedy o rodiny pohybující na hranici chudoby. Důvodem sledování je nepřímé zhodnocení sociální situace v obci z hlediska podílu občanů ohrožených sociálním vyloučením a chudobou. Ve vztahu s ostatními indikátory v sociální oblasti (nezaměstnanost, index stáří, index vzdělanosti, očekávaná délka života a kriminality) dává poměrně komplexní obrázek socio-ekonomické a demografické situaci v obci. Indikátor se objevil mezi ukazateli definujícími města, jejichž části jsou ohroženy chudobou a sociálním vyloučením (v rámci IPRM).

Data:

26. Kriminalita - nápad trestných činů

Jednotka: počet/1000 obyvatel

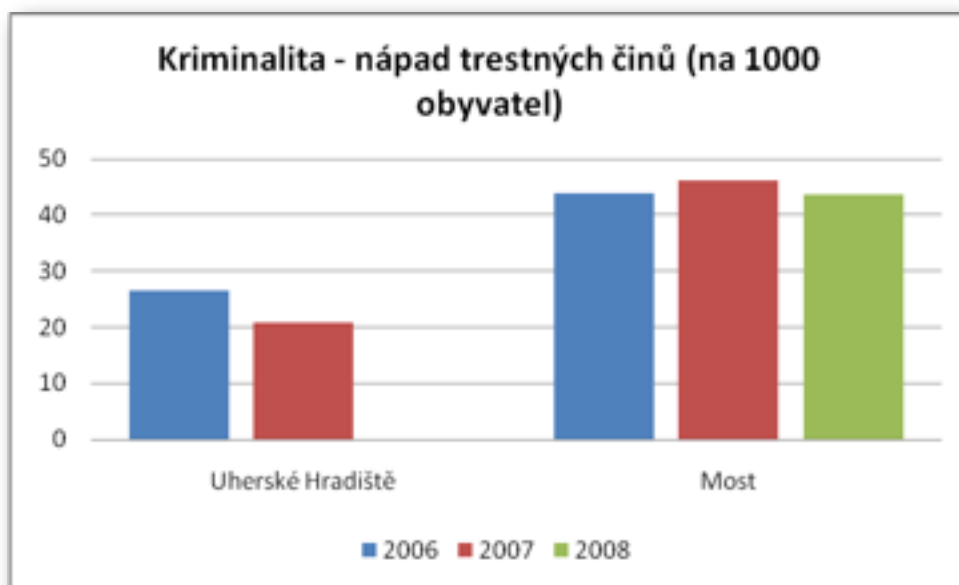
Definice: Počet (nápad) trestných činů zaznamenaných policií v dané obci na 1000 obyvatel.

Zpracování dat: Číselník tvoří celkový počet trestných činů (obecná kriminalita celkem) v daném městě, evidovaný Policií ČR. Jmenovatel: počet obyvatel obce s trvalým bydlištěm k 31.12.

Zdroje dat: Policie ČR, MV ČR.

Využití: Indikátor je klíčový z hlediska bezpečnosti a pocitu bezpečí každé komunity a jedná se o důležitý ukazatel kvality života obce. Indikátor lze rozdělit na hospodářskou a obecnou kriminalitu (loupeže, vloupání, znásilnění, vraždy). Důležitou roli hraje i ukazatel objasněnosti trestných činů.

Data:

27. Emise skleníkových plynů

Jednotka: t CO_{2ekv.} / obyvatele

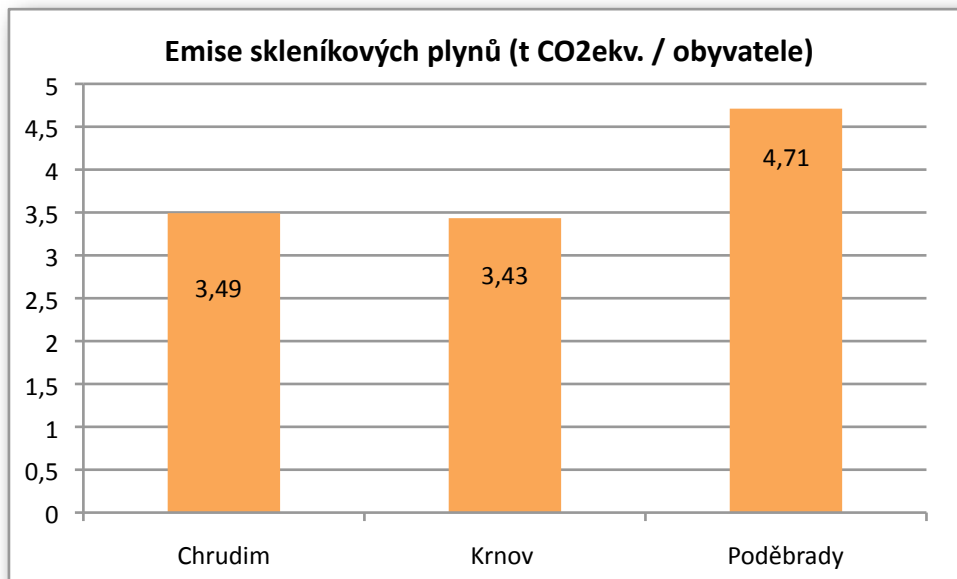
Definice: Výše antropogenních emisí skleníkových plynů na 1 obyvatele města.

Zpracování dat: Čítatel: KSE (viz. A.4 (a)) přepočtený podle emisních faktorů na tuny CO_{2ekv.} Celkové emise = emise vzniklé uvnitř města – emisní dluh + emisní kredit.
Jmenovatel: počet obyvatel obce s trvalým bydlištěm k 31.12.

Zdroje dat: Distributoři energie, ČHMÚ.

Využití: Globální změna klimatu se stala nejvíce frekventovanou environmentální otázkou dneška. Města mají nemalý vliv na emise skleníkových plynů. Mohou realizovat řadu opatření na omezování jejich vzniku či asimilaci. Jedná se např. o využívání obnovitelných nefosilních zdroje energie, pokles skládkování jako hlavního způsobu nakládání s odpadem, výsadbu nové zeleně atd.

Data:

28. Účast ve volbách

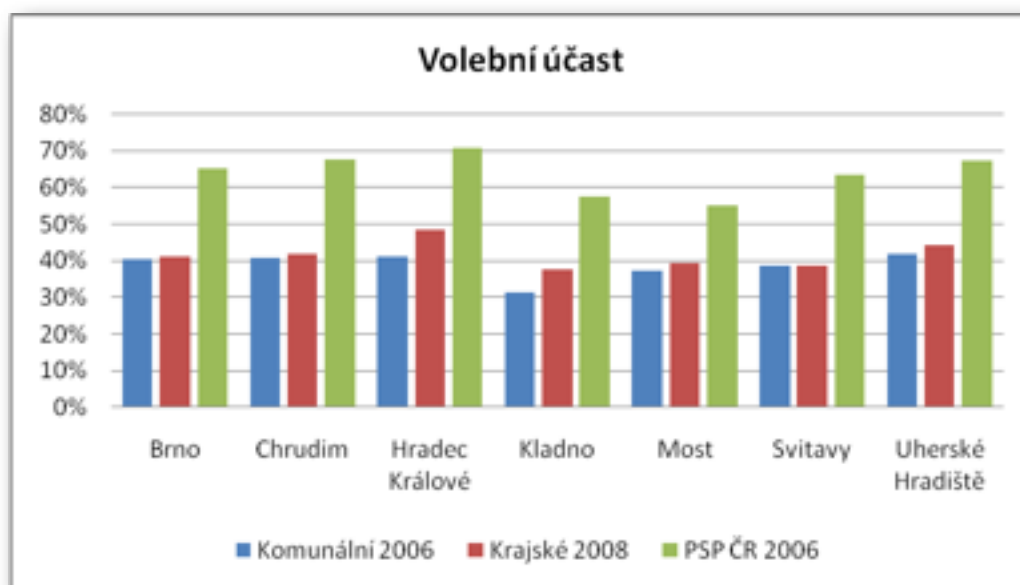
Jednotka: %

Definice: Podíl zapsaných voličů, kteří v komunálních, krajských a parlamentních volbách volili.

Zpracování a zdroje dat: Údaje jsou k dispozici na serveru <http://www.volby.cz/>

Využití: Důležitou součástí všech volebních výsledků je míra participace občanů na volbách. Volební účast je jedním ze základních indikátorů, které používáme jako měřítka zdraví demokracie, přičemž podle některých může svědčit například o tom, že v té které municipalitě existují „hlubší společenské problémy.“

Data:

29. Index občanské společnosti

Jednotka: Počet obyvatel

Definice: Průměrný počet občanů města, regionu či obce připadající na jednu nestátní neziskovou organizaci se sídlem ve městě

Zpracování dat: Číselník indikátoru tvoří počet obyvatel obce s trvalým bydlištěm k 31.12. Jmenovatel tvoří počet registrovaných NNO. Data o počtu registrovaných občanských sdružení a nadací je možné získat z databáze Ministerstva vnitra, obecně prospěšné společnosti jsou registrovány krajskými soudy.

Zdroje dat: Souhrnný přehled těchto institucí je možné získat z Administrativního registru ekonomických subjektů (ARES) - <http://www.info.mfcr.cz/ares/ares.html>. Počet obyvatel – ČSÚ.

Využití: Myšlenka Indexu občanské společnosti má kořeny již v roce 1997, kdy mezinárodní nevládní organizace CIVICUS: World Alliance for Citizen Participation vydala „New Civic Atlas“ s profily občanské společnosti v 60 zemích světa. CIVICUS se rozhodl zlepšit mezinárodní srovnatelnost a kvalitu informací v New Civic Atlas a vytvořit komplexní nástroj pro posouzení občanské společnosti – Index občanské společnosti.

30. Spokojenost s místním společenstvím

Jednotka: % rozdělní jednotlivých úrovní spokojenosti

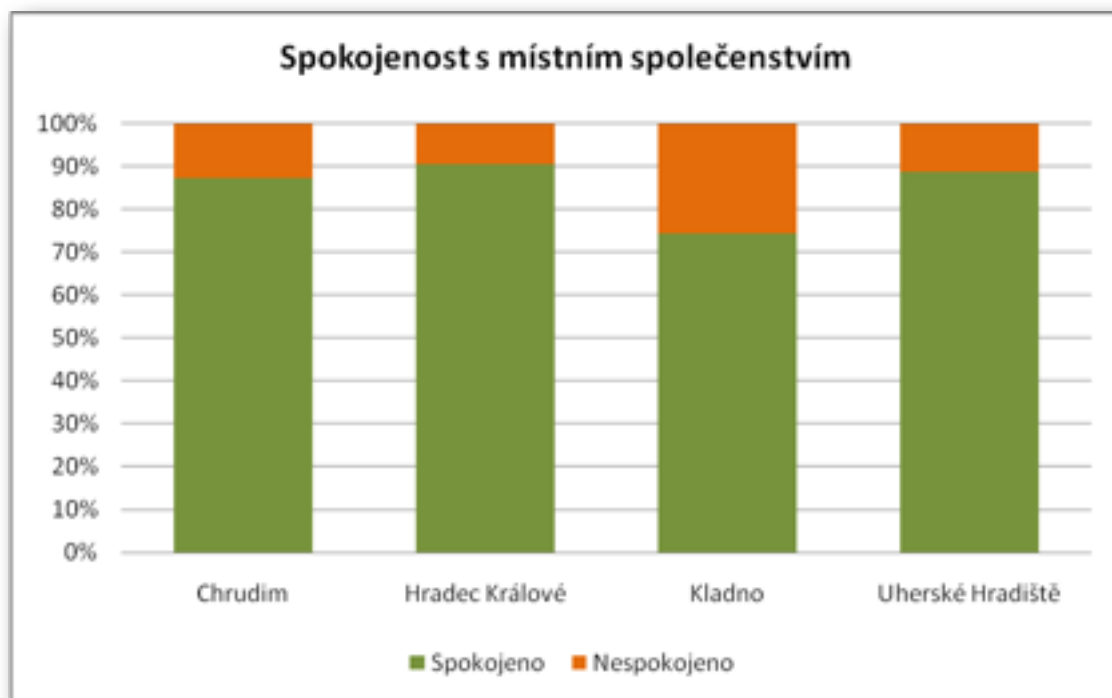
Definice: Průměrná spokojenost občanů s místním společenstvím (s obcí, kde žijí).

Zpracování dat: Indikátor se zjišťuje na základě standardizovaného dotazníkového šetření. Titulkový indikátor hodnotí následující otázku: 1.a) Jak jste spokojen(a) s vaší obcí, jako s místem, kde žijete a pracujete? (Vyberte prosím pouze jednu možnost). Odpovědi: a) velmi spokojen, b) mírně spokojen, c) mírně nespokojen, d) velmi nespokojen. Indikátor se hodnotí jako celkové % spokojených občanů - součet a) + b) a nespokojených občanů (součet c) + d).

Zdroje dat: Modifikované dotazníkové šetření indikátor ECI/TIMUR A.1.: <http://www.timur.cz/cz/indikatory/spokojenost-s-mistnim-spolecenstvim.html>.

Využití: Kvalita života občanů je důležitou součástí udržitelné společnosti. Znamená možnost žít v takových podmínkách, které zahrnují bezpečné a cenově přijatelné bydlení, dostupnost základních služeb (školství, zdravotnictví, kultura, atd.), zajímavou a uspokojující práci, kvalitní životní prostředí (jak přírodní, tak antropogenní) a reálnou možnost účastnit se místním plánováním a rozhodováním. Názor občanů na tyto otázky představuje důležité měřítko celkové spokojenosti s daným místem, takže je to důležitý indikátor místní udržitelnosti.

Data:

5. ZÁVĚR

Publikace přináší návrh třiceti titulkových indikátorů udržitelného rozvoje využitelných na místní úrovni České republiky. Data za vybraná pilotní města uvedená u jednotlivých indikátorů dokazují, že jejich stanovení a prezentace nepředstavuje větší problém. Platí to jak z finančního, tak z časového hlediska - naprostá většina primárních dat použitých pro výpočet indikátorů je veřejně přístupná. Sada jako celek poskytuje dobrý obrázek o udržitelnosti - či kvalitě života obyvatel - daného města. Autoři věří, že pokud se podaří iniciovat pravidelné vyhodnocování a prezentování těchto či obdobných indikátorů místního udržitelného rozvoje, například na úrovni obcí s rozšířenou působností, půjde o významný příspěvek k implementaci Strategie udržitelného rozvoje ČR a prosazování principů udržitelnosti na důležité úrovni měst.